

AKTUÁLNÍ OTÁZKY PÉČE O DĚTI SEPAROVANÉ OD RODIČŮ

**SBORNÍK ZE XVII. CELOSTÁTNÍHO SEMINÁŘE
„PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU“**

**20. – 21. 9. 2017
BRNO**

Slovo úvodem <i>Eva Rotreklová, TRIADA - Poradenské centrum, z.ú.</i>	4
Aktuální otázky náhradní rodinné péče z pohledu MPSV ČR – analýzy, stanoviska a vize <i>Radek Šoustal, MPSV ČR</i>	5
SPOD v agendě veřejné ochránkyně práv 2016-17 <i>Anna Šabatová, veřejná ochránkyně práv, Hana Zaplatílková, KVOP</i>	17
Rodičovský příspěvek při péči o děti v PPPD a zkušenosti veřejné ochránkyně práv s poskytováním sociální pomoci rodinám s dětmi <i>Jitka Černá, KVOP</i>	24
Podmínky osvojitelnosti dítěte zprostředkovaného k osvojení do ciziny <i>Stanislava Kopecká, ÚMPOD</i>	34
Aktuální otázky (dilemata) pěstounské péče na přechodnou dobu <i>Eva Rotreklová, TRIADA-Poradenské centrum, z.ú.</i>	35
Praktické otázky práce s rodiči dítěte umístěného v PPPD <i>Gabriela Lockerová, TRIADA-Poradenské centrum, z.ú.</i>	43
Specifika doprovázení v PPPD a role klíčového pracovníka <i>Miriám Pallová, TRIADA-Poradenské centrum, z.ú.</i>	45
Praktické otázky procesu předávání dítěte z PPPD do následné péče <i>Jiří Hort, TRIADA-Poradenské centrum, z.ú.</i>	50
Úvod do mapování potřeb a názorů dětí v rodině procházející krizí <i>Eva Pávková</i>	52
My Backpack – workshop s absolventy vzdělávacího programu <i>Taťána Šimečková, Gabriela Vykypělová</i>	53
Nabídka vzdělávání metody My Backpack	54
Informace o terapeutické knize	56

Slovo úvodem

Eva Rotreklová, TRIADA – Poradenské centrum, z.ú.

Vážené dámy a pánové,
hlavním tématem letošního celostátního semináře byla pěstounská péče na přechodnou dobu, která je nejmladším institutem mezi tradičními formami náhradní rodinné péče. Nejmladší, ale velmi rychle se vyvíjející, a tak jsme považovali za vhodné po pěti letech reflektovat dosavadní výsledky, přínos, ale poukázat také na nová rizika. Zavedení tzv. přechodné pěstounské péče je jednou z nejvýznamnějších změn, které byly uvedeny do praxe v posledních letech. Každá pěstounská péče je vlastně jen na určitou dobu, jen délka této doby může být různá s ohledem na individuální potřeby dítěte a situaci jeho rodiny. Přes všechny výhrady a těžkosti, se kterými se setkáváme, je přínos pěstounské péče na přechodnou dobu jednoznačně pozitivní - zásadním způsobem ovlivňuje kvalitu života dětí, zejména na začátku jejich života. Záleží na všech zúčastněných, jak se podaří využít její potenciál, rozšířit její využití a reagovat na případné obtíže.

Jsem velmi ráda, že i letošní – v pořadí již sedmnáctý – celostátní seminář proběhl v pracovní atmosféře a s velkým pracovním nasazením všech účastníků. Váš zájem o příležitost ke společnému profesnímu sdílení nás utvrzuje v přesvědčení, že situace v oblasti ochrany práv ohrožených dětí se postupně mění a více respektuje nejlepší zájmy dětí. Je to především zásluhou všech těch, kteří na různých úrovních a v různých pracovních pozicích dávají do své praxe více než je jejich povinností, kteří jsou otevření novým poznatkům i novým metodám práce. Naším přáním, jako organizátorů semináře, je přispívat k dalšímu rozvoji systému péče ohrožené děti a poskytnout všem profesionálům náměty a odbornou podporu pro každodenní práci.

Děkuji paní Anně Šabatové, veřejné ochránkyni práv, která tradičně přebírá zástitu nad touto odbornou akcí a je také se svými spolupracovníky aktivní přednášející. Děkuji všem lektorům a organizátorům, kteří přispívají k odborné i společenské úrovni semináře. Poděkování za tvůrčí přístup a atmosféru patří zejména všem účastníkům a společně s celým pracovním týmem TRIADA věřím, že se opět setkáme v září 2018 v Brně.

Eva Rotreklová
ředitelka

Brno, listopad 2017

Aktuální otázky náhradní rodinné péče z pohledu MPSV ČR

Radek Šoustal, MPSV ČR

Národní strategie ochrany práv dětí 2012 – 2018 **- Právo na dětství**

Národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“ si klade za cíl vytvořit takový systém, který zajistí důslednou ochranu všech práv každého dítěte a naplňování jeho potřeb, systém podporující zvyšování kvality života dětí a rodin, eliminující diskriminaci a nerovný přístup vůči dětem a podporující všestranný rozvoj dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí, případně v náhradním rodinném prostředí, to vše za participace dítěte na rozhodovacích procesech, které se ho bezprostředně dotýkají. Při zajišťování „práva na dětství“ vyžadují určité skupiny dětí a rodin speciální přístupy a pozornost.

Národní strategie ochrany práv dětí 2012 – 2018 **- Cíl 9: Podpora náhradní rodinné péče**

- Rozvoj a profesionalizace pěstounské péče, zvýšení podpory pěstounské péče v oblasti hmotného zabezpečení a přístupu ke službám pro náhradní rodiny a svěřené děti.
- Aktivní vyhledávání náhradních rodičů, změny ve zprostředkování náhradní rodinné péče zajišťující odborně garantovanou přípravu na náhradní rodičovství.
- Rozvoj náhradní rodinné péče včetně specializace části pěstounů na péči o děti se specifickými potřebami, zdravotním či mentálním znevýhodněním, rozvoj pěstounské péče na přechodnou dobu.
- Opatření k maximálnímu omezení počtu dětí z České republiky umístovaných do mezinárodní adoptce.
- Realizace opatření a legislativních úprav, které zajistí právo všech dětí znát od narození své rodiny.

Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí pro období 2012 – 2015

- Optimalizace systému a rozvoj sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny.
- Tvorba a pilotní ověřování inovativních programů a aplikace nástrojů sociální práce s cílovou skupinou.
- Sanace rodiny a prevence odebrání dítěte z biologické rodiny.
- Omezení institucionální péče.
- Rozšíření náhradní rodinné péče, jakožto vhodnější alternativy péče o ty ohrožené děti, které nemohou buď dočasně, nebo trvale vyrůstat ve své původní rodině.

Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí pro období 2012 – 2015

- Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- Zvýšení důrazu na přednostní užití těch opatření, která zabezpečí řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte v jeho rodinném prostředí, a není-li to možné, tak v náhradním rodinném prostředí.

- Do praxe zavedeny nástroje sociální práce jako vyhodnocení situace ohroženého dítěte a jeho rodiny, tvorba individuálního plánu ochrany dítěte, případové konference, které napomáhají propojení a spolupráci všech relevantních institucí a odborníků majících zásadní vliv na řešení situace ohroženého dítěte.
- Standardizace výkonu SPOD zajišťovaného OSPOD a pověřenými osobami.
- Rozšíření náhradní rodinné péče v ČR (podrobnější úprava, vzdělávání pěstounů, dávky, PRIDE, dohody, doprovázení).

Počet dětí v NRP (k 31. 12. daného roku)

	Pěstounská péče	Pěstounská péče na přechodnou dobu	Poručenství s osobní péčí poručníka	Výchova jiné fyzické osoby než rodiče
2008	5 701	26	2 229	4 020
2009	6 689	33	2 514	4 176
2010	7 021	0	2 641	4 956
2011	7 433	15	2 766	4 941
2012	7 622	29	2 854	4 993
2013	8 498	108	2 908	4 660
2014	9 771	302	3 005	4 452
2015	10 380	543	3 076	4 152
2016	10 922	540	3 013	4 161

Počet dětí svěřených ročně do NRP v daném roce

Rok	Péče před osvojením	Osvojení	Péče jiné osoby	Předpěstounská péče	Pěstounská péče	Poručenská péče
2008	501	542	1402	438	1403	320
2009	449	543	1301	338	1568	429
2010	462	549	2111	325	1491	511
2011	451	478	1371	347	1507	494
2012	467	526	1431	369	1622	540
2013	426	504	1178	403	2191	580
2014	339	300	1245	262	2218	403
2015	412	302	1254	271	1941	374
2016	458	377	1297	194	1892	380

Věk dětí svěřených do NRP

Pěstounská a poručenská péče	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let	15-17 let	Celkem
2014	598	652	671	849	113	2 883
2015	514	566	614	717	175	2 586
2016	531	542	603	625	165	2 466

PPPD	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let	15-17 let	Celkem
2014	370	39	20	19	2	450
2015	477	55	39	38	5	614
2016	510	77	53	39	13	692

Věk dětí svěřených do NRP

Osvojení	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let	15-17 let	Celkem
2014	252	25	13	11	0	300
2015	239	29	17	6	11	302
2016	298	42	20	12	5	377

Péče jiné osoby	0-2 let	3-5 let	6-9 let	10-14 let	15-17 let	Celkem
2014	292	246	272	368	67	1 245
2015	288	251	255	318	142	1 254
2016	313	268	249	353	114	1 297

Ukončení náhradní rodinné péče

PP a Por. P	Odchod k rodičům	Jiná formy NRP	Osvojení	Ústavní zařízení	Zletilost	Jinak	Celkem
2014	124	127	17	106	833	310	1 517
2015	155	149	6	123	899	350	1 695
2016	155	157	14	155	867	442	1 790

PPPD	Odchod k rodičům	Jiná forma NRP	Osvojení	Ústavní zařízení	Zletilost	Jinak	Celkem
2014	28	72	71	3	1	5	180
2015	49	156	93	9	1	11	319
2016	71	181	81	17	1	15	366

Ukončení náhradní rodinné péče Počet osob pečujících a osob v evidenci

	Počet osob	Počet rodin
2008	Nesledováno	5 790
2009	Nesledováno	6 313
2010	8 504	6 819
2011	9 302	7 203
2012	10 188	7 617
2013	11 417	8 232
2014	13 878	Nesledováno
2015	14 406	Nesledováno (10 095 dohod)
2016	15 131	Nesledováno (10 471 dohod)

Vztah osob pečujících a osob v evidenci ke svěřenému dítěti

	Prarodiče	Jiný příbuzný	Cizí osoba
2010	4 275	1 436	2 589
2011	4 760	1 523	3 106
2012	4 922	1 630	3 492
2013	5 640	1 796	3 822
2014	6 960	2 050	4 792
2015	7 155	2 131	5 137
2016	7 520	2 139	5 472

Počet podaných žádostí o NRP

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Osvojení	790	725	682	673	729	626	548	585	540
Pěstounská péče (PP+PPPD)	612	543	621	703	1152	1756	1156	802 (407+395)	586 (382+204)

Počty dětí v ústavních zařízeních

Rok	Děti v dětských domovech, dětských domovech se školou, diagnostických ústavech, výchovných ústavech	Děti v dětských domovech pro děti do 3 let	Děti v domovech pro osoby se zdravotním postižením	Děti v zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc	Celkem dětí v ústavní péči
2011	6 586	1 428	834	995	9 825
2012	6 309	1 397	769	1020	9 495
2013	5 863	1 233	646	1088	8 830
2014	5 769	1 213	577	1259	8 818
2015	5 838	1 174	538	778	8 328
2016	5 904	1 037	521	629	8 091

Počet dětí pobývajících mimo péči rodičů

	Počet dětí v ČR	Počet dětí v ústavní péči	Počet dětí NRP	Počet dětí mimo péči rodičů	% dětí m.p.r. v ústavní péči	% dětí m.p.r. v placené NRP	% dětí m.p.r. v NRP	% dětí mimo péči rodičů
2011	1 836 676	9 825	15 155	25 562	39	41	61	1,36
2012	1 839 230	9 495	15 498	25 625	38	42	62	1,36
2013	1 850 273	8 830	16 170	25 686	35	46	65	1,35
2014	1 872 697	8 818	17 530	27 074	34	50	66	1,41
2015	1 895 847	8 328	18 151	27 123	32	53	68	1,40

Systémový projekt MPSV

Systémový rozvoj a podpora nástrojů SPOD

Klíčové aktivity:

1. Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD
  - Prorodinný aktivní přístup
  - Odpovědnost OSPOD za síťování služeb v území
  - Aktivizace lokální sítě služeb
  - Udržitelnost v rámci systému
2. Monitorování a řízení kvality SPOD
3. Celoživotní vzdělávání pracovníků OSPOD a PO
4. Rozvoj náhradní rodinné péče
5. Publicita projektu
6. Evaluace a monitoring projektu
7. Organizačně technické a metodické zajištění projektu na úrovni MPSV a krajů

KA4: Rozvoj náhradní rodinné péče

Aktivita je zaměřena na další profesionalizaci pěstounské péče a na zefektivnění systému zprostředkování náhradní rodinné péče pro děti, zejména; a ve vztahu k dětem se specifickými potřebami. Tyto aktivity jsou v souladu s cílem 9 Národní strategie ochrany práv dětí a přispívají k jeho plnění.

Cílem je stanovit kritéria kvality jednotlivých procesů v rámci zprostředkování náhradní rodinné péče a poskytování pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu.

4.1. Pilotní ověření nastavení předpokladů pro přijetí dítěte do rodiny.

Provedena analýza stávajícího systému posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči, a to mimo jiné s následujícími zjištěními:

- Zdůrazňování procesních pravidel oproti transparentnímu nastavení a zohledňování kvalitativních parametrů.
- Skutečného rozhodování se účastní velmi omezený počet jednotlivců.
- Je možno vysledovat i postoje k určitým aspektům, kde je obecně předpokládána určitá „korektnost“ ze strany systému (např. sexuální orientace nebo náboženské přesvědčení žadatele).

Bylo provedeno zmapování významu kritérií posuzování v oblastech: charakteristika osobnosti žadatele, psychický stav žadatele, zdravotní stav žadatele, rodičovské kompetence žadatele, motivace k přijetí dítěte do péče, rodinný stav žadatele, počet a věk ostatních dětí v rodině, sexuální orientace žadatele, sociální situace žadatele, úroveň bydlení žadatele, náboženské vyznání žadatele, tolerance žadatele k menšinám, schopnost žadatele spolupracovat s vlastní rodinou dítěte

4.2. Návrh kritérií kvality příprav na přijetí dítěte do pěstounské péče nebo do osvojení a dalšího vzdělávání pěstounů. Byla provedena analýza kvality příprav žadatelů o náhradní rodinnou péči a jejich následného vzdělávání.

4.3. Nové postupy v procesu zprostředkování náhradní rodinné péče a podpory pěstounských rodin pečujících o děti se specifickými potřebami. Analýza potřeb pěstounských rodin pečujících o děti se specifickými potřebami. Mezi dětmi vyrůstajícími v pěstounské péči je pouze 1,8 % se zdravotním znevýhodněním. Ve školských ústavních zařízeních vykazuje zdravotní, mentální či kombinované znevýhodnění 1 200 dětí. Většina týraných, zneužívaných nebo zanedbávaných dětí je umisťována do ústavní péče. 2 000 dětí a mladých lidí s výchovnými problémy vyrůstá ve výchovných ústavech a dětských domovech se školou. Je potřeba zabezpečit specializovanou pěstounskou péči 500 dětem s duševním onemocněním. Je třeba intenzivní podpory v rámci sdílené pěstounské péče pro přibližně 200 nezletilých matek pečujících o své děti.

4.4. Analýza situace příbuzenské pěstounské péče.

Přínosy:

Navázaný dlouhodobý vztah mezi dítětem a příbuzným.

Znalost a stálost prostředí.

Stálost širších vztahů.

Rodinná identita.

Zachování vztahu s vlastním rodičem.

Rizika:

Opakování nevhodné péče.

Nedostatečné výchovné schopnosti.

Příbuzný v krizi.

Nedostatek síly a zdraví.

Narušené vztahy v širší rodině.

Utajování závažných informací v průběhu příbuzenské pěstounské péče

Směrování NRP

- Snížování počtu dětí v náhradní péči – nastavení systému podpory rodičovské péče jako celku, posílení služeb prevence tak, aby nedocházelo k odchodu dětí z péče rodičů, a to širší podporou rodin jak ze strany státu, tak ze strany samospráv (rozšíření nabídky služeb pro rodiny s dětmi, sociální bydlení, širší zapojení komunity, hmotná podpora rodin s dětmi).

- Pokračování v transformaci systému péče o ohrožené děti sjednocením služeb sociální prevence, služeb poskytujících pobytovou péči dětem, služeb sociálně zdravotních nebo výchovných a dalších služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v působnosti MPSV, MŠMT a MZd do působnosti MPSV, jakož i zavedení věkové hranice, před jejímž dosažením není možné děti umisťovat do zařízení kolektivní péče, v souladu s usnesením vlády ze dne 23. 11. 2016 č. 1033.

- Profesionalizace a specializace náhradní rodinné péče (např. odlehčovací PP, krizová PP, sociálně pedagogická péče, sociálně terapeutická péče, raná PP, ...). Podpora profesionálních pěstounů nabídkou odborných služeb i adekvátním finančním ohodnocením.
- Větší participace pěstounů v systému – pěstoun jako člen týmu.
- Změna náhledu na odborné posuzování žadatelů – z pohledu naplnění potřeb dítěte a z pohledu maximálního využití (rozvinutí) schopností, které žadatel nabízí.
- Hlubší navázání pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí na kvalitu poskytovaných služeb.
- Zaměření na kvalitu péče poskytovanou příbuzenskými pěstouny.

Setkávání s PPPD v krajích

Propojení a vzájemné navázání komunikace pěstounů na přechodnou dobu, krajských úřadů, obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, doprovázejících organizací. Dosud bylo setkání realizováno v 8 krajích.

Diskuse vedena ve 4 pracovních skupinách:

1. Profesionální role a kompetence pěstounů na přechodnou dobu, jakož i dalších aktérů v systému.
2. Průběh pěstounské péče na přechodnou dobu od převzetí dítěte po ukončení péče.
3. Specializace pěstounů na přechodnou dobu.
4. Přechod dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu do následné péče.

Z výstupů setkání je zřejmé, co aktéry procesu zajímá, případně co by bylo třeba ze strany MPSV upravit metodicky. Zatím se jednalo např. o tato témata:

- Právní odpovědnost pěstounů v procesu předávání dítěte (ze strany MPSV je zpracováváno metodické doporučení).
- Možnost specializace pěstounů dle uvedené charakteristiky dětí.
- Inovativní přístupy v metodickém vedení – návrh na vytvoření databáze metodických informací MPSV k tématu NRP, do kterého by mohly mít přístup jak orgány SPOD, tak též pěstouni a pověřené osoby.
- Nastavení komunikace mezi aktéry – včasné podávání aktuálních informací všem členům týmu. Dobrá praxe společného setkání při vytváření plánu předávání dítěte.
- Vjasnění role pěstouna na přechodnou dobu v dalším životě dítěte.

PPPD – Historie

- PPPD upravena v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 6. 2006 jako § 27a.
- Alternativa ústavní péče.
- Byl vyžadován předpoklad návratu dítěte do péče rodičů nebo širší rodiny, případně do péče náhradních rodičů.

- Jako zásadní předpoklad pro umístění dítěte byl vyžadován takový zdravotní stav dítěte, který nevyžaduje poskytování speciální péče.
- Zvláštní odborné předpoklady vybraných pěstounů.
- Dítě mělo být svěřeno do PPPD po takovou dobu, než bude rodič opět moci převzít péči o dítě, nebo než se vyřeší situace jiným vhodným způsobem – tedy bez časového omezení.
- Vedle péče o dítě byla od pěstounů vyžadována úzká spolupráce s OSPOD a s rodiči dítěte za účelem vytvoření podmínek návratu dítěte do původní rodiny nebo k jeho přechodu do rodiny náhradní.
- Soudu byla stanovena povinnost zkoumat každé 3 měsíce důvodnost svěřeni dítěte do PPPD.

Historie – negativa

- Problémy s finančním zajištěním PPPD – dávky pěstounské péče jen za období, kdy bylo dítě svěřeno do péče – finanční nezabezpečení za období čekání na přijetí dítěte.
- Celkové vnímání PP v ČR jako péče dlouhodobé, trvalé.
- Dávky PP ve stejné výši jako u „dlouhodobých“ pěstounů.
- Nedostatečné poskytování podpůrných služeb pro tuto specializovanou činnost.
- Rozpor s Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením vyloučením z PPPD dětí, jejichž stav vyžadoval speciální péči.
- Neexistence zvláštních příprav pro pěstouny na přechodnou dobu, i když byly požadovány zvláštní odborné předpoklady.

Počet dětí pobývajících mimo péči rodičů

	svěření v daném roce	na konci daného/začátku následujícího roku	z toho se zdr. postižením
2006	4	4	0
2007	0	4/29	0
2008	12	26/35	1
2009	7	33/2	4
2010	0	0/1	0
2011	6	3/15	0
2012	41	29/33	0
2013	169	108	2
2014	450	302	5
2015	614	543	12
2016	692	540	15

Novelizace zákona o SPOD

Zaveden pojem osoba v evidenci – fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Důležité odlišení od osob pečujících, kdy jejich status je odvislý na osobní péči o svěřené dítě.

Speciální příprava žadatelů o PPPD činí 72 hodin. Tuto přípravu zajišťuje krajský úřad. U žadatelů z řad stávajících pěstounů může krajský úřad časový rozsah přípravy snížit.

Rozšíření okruhu posuzovaných skutečností v rámci odborného posuzování o posouzení schopnosti pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnosti spolupracovat s rodiči těchto dětí.

Oproti běžnému posuzování se posuzují též předpoklady žadatelů pro výkon péče z hlediska její krátkodobosti a z hlediska schopnosti péče o dítě krátce po jeho narození.

V případech PPPD kladen zvýšený důraz na posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny.

Evidence osob, které mohou vykonávat PPPD

- Evidenci vede krajský úřad – pěstoun je veden v evidenci krajského úřadu dle svého trvalého pobytu.
- KÚ předává opis seznamu osob zařazených do evidence obecním úřadům obcí s rozšířenou působností ve svém správním obvodu. Tento seznam musí obsahovat zákonem stanovené údaje, jimiž jsou pěstounovo jméno, příjmení, datum narození, místo trvalého pobytu, údaje o charakteristice a počtu dětí, kterým je pěstoun schopen poskytnout PPPD. Tento seznam je KÚ povinen bezodkladně doplňovat na základě změn, ke kterým v evidenci došlo.
- Povinnost pěstouna hlásit krajskému úřadu všechny změny rozhodné pro svěřeni dítěte do PPPD do 15 dnů ode dne jejich vzniku.
- Krajský úřad může zjistit kdykoliv v době, kdy je žadatel zařazen do evidence žadatelů, zda nedošlo ke změně skutečností rozhodných pro další vedení žadatelů v evidenci, zejména je oprávněn provést nové odborné posouzení žadatele.

Počet pěstounů na přechodnou dobu

	Celkem	Přibylo	Ubylo
2013	153		
2014	421	313	45
2015	654	377	85
2016	799	352	141

Budoucnost PPPD

- Novelizace zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře – § 30a doplněn o odstavec 3: „**Je-li dítě rozhodnutím soudu svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, nárok na rodičovský příspěvek nevzniká.**“

- § 30b odst. 1 písm. c) zní:

„Podmínka osobní celodenní a řádné péče pro nárok na rodičovský příspěvek po celý kalendářní měsíc podle § 30 odst. 1 se považuje za splněnou i v kalendářním měsíci, v němž osoba dítěte převzala do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí příslušného orgánu (§ 7 odst. 10 a 11), **s výjimkou pěstounské péče na přechodnou dobu.**“

V § 47f zákona o SPOD odstavce 3 a 4 znějí:

(3) Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc

- a) 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- b) 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- c) 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- d) 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

(4) Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, činí příspěvek na úhradu potřeb dítěte.

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	5 115	6 105	6 490	7 040
6 – 12 let	6 215	7 480	7 975	8 635
12 – 18 let	7 095	8 580	9 130	9 570
18 – 26 let	7 425	8 910	9 460	9 900

- Specializace PPPD.

- Metodické sjednocení výkonu PPPD v ČR.

- Profesionalizace PPPD – pěstounství jako pracovní právní vztah.

- Děti se specifickými potřebami v PPPD.

- Formování prostředí pro výkon náhradní rodinné péče na základě judikatury správních soudů (dosud rozsudek NSS ze dne 20. 10. 2015, č. j. Ads 17/2015-49, případně rozsudky soudů v řízení o zařazení žadatelů do příslušné evidence) i Ústavního soudu.

	Současný stav	Nová výše	Navýšení o
1 dítě	8 000	12 000	4 000
2 děti	12 000	18 000	6 000
3 děti	20 000	30 000	10 000
4 děti	24 000	36 000	12 000
5 dětí	28 000	42 000	14 000
6 dětí	32 000	48 000	16 000
1 dítě ve stupni závislosti II až IV	20 000	30 000	10 000
2 děti ve stupni závislosti II až IV	24 000	36 000	12 000
1 dítě ve stupni závislosti II až IV + 1 dítě zdravé	24 000	36 000	12 000
Osoba v evidenci osob, které mohou vykonávat PPPD, pokud nepečuje o žádné dítě	20 000	20 000	0
Osoba v evidenci osob, které mohou vykonávat PPPD, pokud pečují o 1 dítě	20 000	20 000	0
Osoba v evidenci osob, které mohou vykonávat PPPD, pokud pečuje o 1 dítě ve stupni závislosti II až IV	24 000	20 000	-4 000

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
 Oddělení ochrany práv dětí a náhradní rodinné péče
 Na poříčním právu 376/1
 128 00 Praha 2

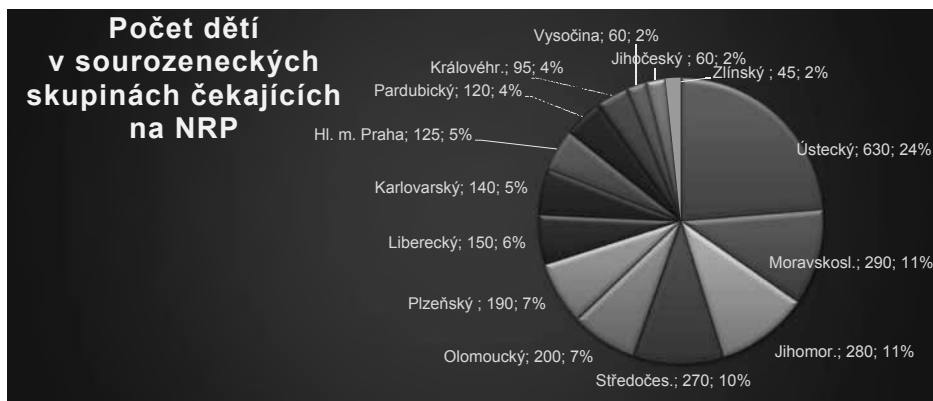

Sociálně-právní ochrana dětí v agendě veřejné ochránkyně práv 2016-2017

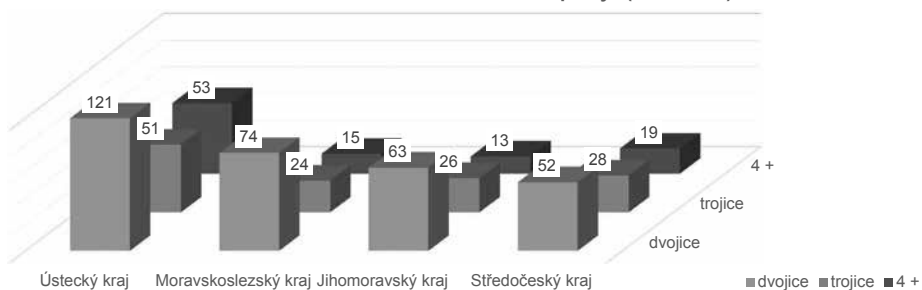
*Anna Šabatová, veřejná ochránkyně práv
Hana Zaplatílková, Kancelář veřejného ochránce práv*

Sourozenci v pěstounské péči - úvod, pohled zpět

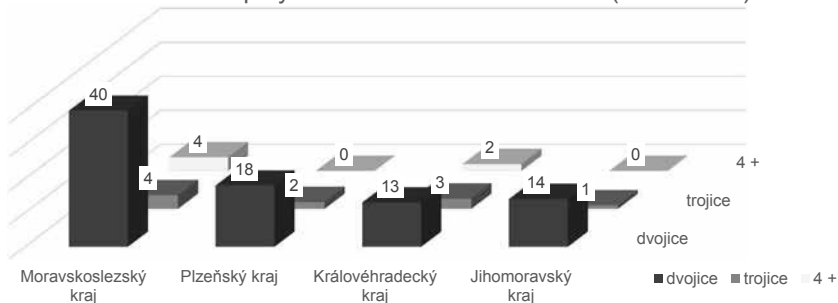
- Několik zásadních změn v přístupu k pěstounské péči přinesla novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí provedená zákonem č. 401/2012 Sb.
- opuštění pojmu *dítě vhodné ke svěřeni do pěstounské péče či k osvojení*, který dřívější praxe hojně používala.
- **Ochránce prostřednictvím systematických návštěv provedených v roce 2012 zjistil, že se z možnosti umístění do pěstounské péče vylučovaly děti s postižením, Romové, či sourozenci.**
- jasná definice povinnosti zabezpečit náhradní rodinné prostředí pro všechny děti, které nemohou být trvale nebo dočasně vychovávány ve vlastní rodině
- zrušení možnosti, aby oba manželé současně pobírali odměnu pěstouna
- 10 případů, kdy rodiny, které měly více dětí, přišly o jednu dávku odměna pěstouna + problém s pojištěním.
- Výzkum – do jaké míry je dítě při umístování do pěstounské péče znevýhodněno, pokud je součástí sourozenecké skupiny.

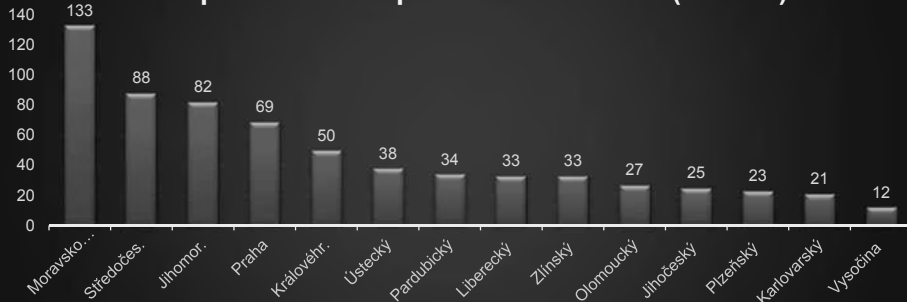
Neumístěné sourozenecké skupiny (9/2016)

Umístěné skupiny sourozenců 2015 – 9/2016 (PP i PPPD)

Počet pěstounů na přechodnou dobu (5/2017)

Ze šetření vyplynuly tyto závěry:

- Ve 12 krajích jsou sourozenci děleni. Ve 2 se sourozenci nedělí (Vysočina, Hl. m. Praha).
- Sourozenecká vazba je v systému PP znevýhodňujícím prvkem.
- S počtem sourozenců klesá dítěti šance na umístění do PP.
- Děti se zdravotním postižením mají nízké šance vyrůstat v obecné PP.

➤ Problém s umístěním do PP či PPPD nastává již u dvojic sourozenců.

- ✓ Ve většině krajů se pouze ojediněle vyskytují obecní pěstouni mající zájem o dvojice sourozenců.
- ✓ Pokud jde o trojice sourozenců, pěstouni mají o tyto děti zájem jen zcela výjimečně, a to pouze ve 4 krajích (Vysočina, Plzeňský kraj, Liberecký kraj, Středočeský kraj).
- ✓ Sourozenecké skupiny v počtu dětí 4 a více nemají vůbec šanci být v jedné pěstounské rodině (v rámci zprostředkované PP).

➤ Výjimečně se daří zprostředkovat obecnou PP dětem se zdravotním postižením.

- ✓ Většina krajských úřadů (10) uvedla, že pěstouni mají zájem jen o zdravé dítě nebo jen s léčitelnou nemocí.
- ✓ Toleranci pěstounů k sourozencům se zdravotním postižením uvedly jen 3 kraje (Královéhradecký, Zlínský, Moravskoslezský).
- ✓ Toleranci k přijetí 1 dítěte se zdravotním postižením jen 1 kraj - Ústecký).

Směrnice Valného shromáždění OSN o náhradní rodinné péči z roku 2009 (bod 16)

- ✓ Sourozenci, mezi nimiž existuje vazba, by v zásadě neměli být rozdělováni umístěním do náhradní péče, s výjimkou případů, kdy hrozí jasné nebezpečí zneužívání nebo pro oddělení existuje jiné odůvodnění v nejlepším zájmu dítěte.
- ✓ V každém případě je nutno vyvinout veškeré úsilí o umožnění vzájemného kontaktu sourozenců, pokud to neodporuje jejich přáním či zájmům.

Doporučení

- Děti mají právo na zachování rodinných vazeb mezi sebou navzájem a pěstouni jsou povinni jejich vztahy udržovat a rozvíjet.
- Při rozdělování sourozenců by měl postupovat OSPOD velmi obezřetně s ohledem na citové vazby dětí.
- Jestliže dochází k rozdělování, OSPOD by měl ihned nastavit četnost a formu kontaktů mezi dětmi. OSPOD má sledovat, jak se daří naplnit cíl – uchování a rozvíjení vazeb mezi sourozenci.
- OSPOD má vést pěstouny k tomu, aby na tento cíl nerezignovali, ať se již nacházejí sourozenci v ÚV, ZDVOP či v jiné pěstounské rodině

Další důležité poznatky z kulatého stolu s krajskými úřady, který navazoval na náš výzkum

- ✓ Novela (zákon č. 401/2012 Sb.) se nepromítla negativně do umisťování sourozenců do dlouhodobé pěstounské péče.
- ✓ Zpravidla dobře fungují služby pro pěstouny, akutně však chybějí služby pro rodiny.
- ✓ Krajské úřady nemají alternativu za zrušená zařízení pro výkon pěstounské péče.

[2] Odborná příprava a poradenství v procesu osvojení (případ 857/2016/VOP dostupný v ESO)

Paní N. překvapil postup soudu, když zjistila, že soud hledá biologickou matku osvojevaného chlapce. Měla za to, že biologická matka již všechna práva k synovi ztratila, a nevěděla přesně, co bude následovat... Také si stěžovala, že chtějí s chlapcem odjet na Slovensko k rodičům, nemají však pro něj cestovní doklad. Zjistila jsem, že jednotlivé kroky odpovídají právní úpravě. V šetření (vůči OSPOD a krajskému úřadu) jsem zkoumala, jakou odbornou přípravu a poradenství poskytly paní N. Zákon o zvláštních řízeních soudních (§ 437) počítá s výsledkem biologických rodičů jako s důkazem v rámci řízení o osvojení.

Pokud v řízení dochází k průtahům, může (má) kolizní opatrovník podat stížnost na průtahy předsedovi soudu nebo podat návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu (podle zákona o soudech a soudcích). Poručník dítěte může požádat o vydání pasu nebo občanského průkazu pro státy Evropské unie.

[3] Metodika postupu OSPOD při soudních průtazích Postup sociálních pracovníků v roli kolizních opatrovníků

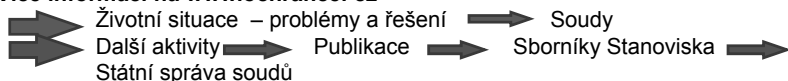
Pokyn sjednocuje postup SP v situacích, kdy soudní řízení trvá neúměrně dlouho a v důsledku toho může docházet k nerespektování práv dětí či ohrožení výchovy

- Urgence – telefonická či písemná směrem k soudci či vyšší soudní úřednici
- Stížnost na průtahy – dle § 164 a násl. zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích...
- ✓ příklady: uplynutí lhůty k vypracování ZP, doba mezi úkony přesáhla 6 měsíců, soudní průtahy neumožňují řádně hájit zájmy dětí

Stížnost na soudní průtahy

- Podává se předsedovi příslušného soudu, směřuje-li proti předsedovi, tak předsedovi nadřízeného soudu
- Lhůta pro vyřízení je jeden měsíc (překročení je možné jen, nelze-li zajistit podklady pro vyřízení)
- Je-li stížnost důvodná, jsou přijata opatření, a stěžovatel je o nich vyrozuměn.

Více informací na www.ochrance.cz

[4] Mediace

- OSPOD nařídil matce dostavit se k mediátorovi (soudní znalci, psychologka poradny, Asociace mediátorů).
- Odvolací orgán zrušil rozhodnutí (důvody finanční na straně matky, která je vedena v evidenci ÚP).
- OSPOD nařídil rodičům se dostavovat k psychologce.
- Otec podal podnět.
- VOP – nelze podporovat, aby děti nezaměstnaných rodičů byly v horším postavení stran poskytnutí pomoci, než děti movitějších rodičů. Dotace na výkon SPOD, MOP.

Metodické vedení MHMP k postupu při nařízení prvního setkání s mediátorem

- Příprava nového metodického pokynu (MS, ČAK, Asociace mediátorů, Sdružení rodinně-právních a opatrovnických soudců)
- Závěrečné stanovisko VOP – oslovit i MPSV + zaslat nový metodický pokyn
- Problematické místo – sociálně slabí rodiče musí nejprve žádat o dávku MOP
- VOP:
  - Mohou nastat situace, kdy odkazovat rodiče na dávku MOP nebude efektivní (např. již byla poskytnuta jiná dávka) nebo bude existovat naléhavá potřeba zkusit zapojit rodiče do mediačního procesu co nejdříve.
  - Prostředky lze uvolnit rovnou z dotace na výkon SPOD.

[5] Detenční návštěvy zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP)

- V roce 2016 spolupracovníci VOP navštívili 9 zařízení
- Reprezentativní vzorek – krajská zařízení, FOD, ZDVOP při dětských centrech, ZDVOP při dětských domovech, při zdravotnických zařízeních
- Často neplní funkci krizového zařízení (umístění z majetkových důvodů)
- Běžně je překračována povolená zákonná lhůta (v jednom případě 7 let)
- Kopírují kulturu zařízení, u něhož jsou zřízeny

Zjištění z detenčních návštěv zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) – doporučení (1)

Pobyt dítěte ve ZDVOP bez právního titulu

- Ověřovat právní titul pro umístění každého dítěte.
- V případě absence souhlasu či nařízení předběžného opatření řešit situaci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany.
- V případě zjevné nemožnosti zajistit souhlas rodiče s umístěním dítěte upozornit příslušný OSPOD na povinnost podat neprodleně návrh soudu na nařízení předběžného opatření.

Zjištění z detenčních návštěv zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) – doporučení (2)

Dlouhodobé pobyty/umístění

- Ve spolupráci s OSPOD a soudy dbát o to, aby zařízení poskytovalo pouze zákonem předpokládanou krátkodobou (krizovou) pomoc a nenahrazovalo zařízení ústavní výchovy.
- Nežádat OSPOD o povolení pobytu mimo zařízení v případě dětí, které jsou umístěny do zařízení na základě žádosti obecního úřadu se souhlasem rodiče, na základě žádosti zákonného zástupce a na základě žádosti dítěte se souhlasem rodiče.

Zjištění z detenčních návštěv zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) – doporučení (3)

Spolupráce ZDVOP s OSPOD - Individuální plán ochrany dítěte (IPOD)

- Vyžadovat IPOD od jednotlivých OSPOD a žádat jejich pravidelné aktualizace a vyhodnocování.
- Nabízet OSPOD spolupráci na tvorbě plánu, pokud plán v době přijetí dítěte není zpracován, a dále se podílet na jeho průběžné aktualizaci.
- Při tvorbě vlastních plánů práce s dítětem a rodinou vycházet z IPOD .

Zjištění z detenčních návštěv zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) – doporučení (4)

Komunikace ZDVOP s OSPOD a vedení záznamů

- Průběžně komunikovat s OSPOD.
- Vést záznamy o komunikaci s OSPOD.
- Informace od OSPOD vyhodnocovat ve vztahu k nastavení práce s rodinou a v potřebném rozsahu je sdílet i s pracovníky v přímé péči, které s rodiči přicházejí do kontaktu a mohou je informačně vytěžít.
- Vést záznamy o návštěvách zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany.

Rodičovský příspěvek při péči o děti v PPPD a zkušenosti veřejné ochránkyně práv s poskytováním sociální pomoci rodinám s dětmi

Jitka Černá, Kancelář veřejného ochránce práv

Ve svém příspěvku si dovolím popsat vztah rodičovského příspěvku a pěstounské péče na přechodnou dobu, dále změny legislativy v oblasti nepojistných sociálních dávek pro rodiny, které nabudou účinnosti od 1. 1. 2018 a v závěru zmíním mimořádnou okamžitou pomoc pro rodiny s dětmi.

Rodičovský příspěvek a pěstounská péče na přechodnou dobu

Vztah rodičovského příspěvku a pěstounské péče na přechodnou dobu bude v následujícím textu rozebrán ve vztahu k právní úpravě účinné do 31. 12. 2017 a poté od 1. 1. 2018.

Rodičovský příspěvek a pěstounská péče na přechodnou dobu do 31. 12. 2017

Rodičovský příspěvek je dávka státní sociální podpory¹, na kterou má nárok rodič, jenž po celý kalendářní měsíc osobně celodenně a řádně pečuje o dítě ve věku do 4 let, které je nejmladší v rodině, a to nejdéle do doby, kdy byla na rodičovském příspěvku vyplacena z důvodu péče o totéž nejmladší dítě v rodině celková částka 220 000 Kč².

Do 31. 12. 2017 je třeba za rodiče považovat rovněž pěstouna na přechodnou dobu, kterému bylo dítě svěřeno na základě rozhodnutí soudu³. Díky tomu, že odměna pěstouna činí u pěstouna na přechodnou dobu měsíčně 20 000 Kč⁴, může pěstoun na přechodnou dobu volit vyšší rodičovského příspěvku až do částky 11 500 Kč⁵.

Dle metodiky Ministerstva práce a sociálních věcí (dále také jen „MPSV“) určené Úřadu práce ČR se osobám, které převzaly dítě na základě rozhodnutí soudu z péče pěstounů na přechodnou dobu⁶, započítává při rozhodování o jejich žádosti o rodičovský příspěvek částka, která byla na rodičovském příspěvku vyplacena pěstounům na přechodnou dobu. Jinak řečeno MPSV a krajské pobočky Úřadu práce ČR, které o poskytování rodičovského příspěvku rozhodují, zastávají názor, že z důvodu péče o jedno dítě je možné na rodičovském příspěvku vyplatit maximálně 220 000 Kč. Vzhledem k platné právní úpravě osvojení v novém občanském zákoníku⁷ je dítě v péči pěstounů na přechodnou dobu obvykle déle než 6 měsíců⁸, což má za následek, že pěstouni na přechodnou dobu vyčerpají značnou část z celkové sumy 220 000 Kč. Rodiny osob, které dítě převzaly do péče po pěstounech na přechodnou dobu, se tak v době péče o toto dítě dostávají do tíživé sociální situace (buď musí čerpat rodičovský příspěvek v maximální možné výši po výrazně kratší dobu,

1 Poskytování rodičovského příspěvku je upraveno v ustanovení § 30 – 31 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

2 Ustanovení § 30 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře.

3 Dle ustanovení § 31 odst. 2 zákona o státní sociální podpoře, ve znění do 31. 12. 2017, se rodičem pro účely rodičovského příspěvku rozumí též osoba, která převzala dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Za dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů se považuje dítě osvojené, dítě, jež bylo převzato do této péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu, dítě, jehož rodič zemřel, a dítě manžela nebo partnera. Na základě ustanovení § 7 odst. 1 písm. f) zákona o státní sociální podpoře je třeba za rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče nahrazující péči rodičů považovat rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče a do pěstounské péče na přechodnou dobu.

4 Ustanovení § 47j odst. 1 písm. c) bodu 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění do 31. 12. 2017.

5 Ustanovení § 30 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře.

6 V naprosté většině případů se jedná o budoucí osvojitele.

7 Ustanovení § 794 – 854 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.

8 Není nijak výjimečné, že je dítě v péči pěstounů na přechodnou dobu déle než jeden rok od narození.

nebo jej musí pobírat ve výrazně nižší výši po celou dobu, co si přály, příp. v nižší výši po kratší dobu, než původně zamýšlely).

Veřejná ochránkyně práv tento postup orgánů státní sociální podpory kritizovala. Jednala s MPSV o výkladu zákona o státní sociální podpoře, to však odmítlo popsanou metodiku změnit.

Problematikou započítávání částky rodičovského příspěvku, která byla dříve vyplacena pěstounům na přechodnou dobu, při rozhodování o rodičovském příspěvku budoucích osvojitelů, se zabýval rovněž **Nejvyšší správní soud**. V **rozsudku** ze dne 16. 5. 2017 čj. **6 Ads 21/2017-23**, dostupném na www.nssoud.cz konstatoval, že „*rodičovský příspěvek dle § 30 a násl. zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, je nárokem pečujícího rodiče, nikoli nárokem dítěte, o něž rodič pečuje. Omezující podmínka pro čerpání rodičovského příspěvku v celkové částce 220 000 Kč v § 31 odst. 1 citovaného zákona se proto nutně vztahuje na péči o totéž nejmladší dítě v téže rodině. Pokud se rodina dítěte změní (např. od pěstounů na přechodnou dobu přejde dítě do péče budoucích osvojitelů), nelze celkovou částku 220 000 Kč považovat za částku společně sdílenou oběma pečujícími osobami jak z první, tak z druhé rodiny. Byť obě (nikoli současně, ale postupně) pečují o totéž dítě, nepečují o totéž nejmladší dítě v téže rodině a nejde ani o společně posuzované osoby ve smyslu § 7 odst. 1 téhož zákona.*“

Jinak řečeno v případě, kdy dítě na základě rozhodnutí soudu přejde z péče pěstounů na přechodnou dobu do péče jiné osoby, **nejedná se o změnu osob**, které jsou pro stanovení výše rodičovského příspěvku posuzovány jako rodiče, **v rámci jedné rodiny**⁹, ale o **vytvoření rodiny nové**, která má z důvodu péče o dítě ve věku do 4 let právo na čerpání rodičovského příspěvku **až do celkové výše 220 000 Kč**, bez ohledu na částku, která byla předtím vyplacena pěstounům na přechodnou dobu. Zmíněné rozhodnutí tedy označilo dosavadní praxi orgánů státní sociální podpory za nezákonnou. Rodiny, které jí byly poškozeny, se mohou domáhat nápravy postupem předvídaným ustanovením § 53 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře. Podle něj se dávka neprávem přiznaná v nižší částce, než v jaké náleží, nevyplácená nebo vyplácená v nižší částce, než v jaké náleží, odepřená, nebo přiznaná od pozdějšího data, než od jakého náleží, přízná nebo zvýší, a to ode dne, od něhož dávka nebo její zvýšení náleží, nejvýše však tři roky nazpět ode dne, kdy to orgán rozhodující o dávkách zjistil, nebo ode dne, kdy o zvýšení dávky nebo o přiznání dávky oprávněná osoba požádala.

Způsob nápravy tedy bude odlišný podle konkrétní situace každé rodiny. Doplatak neprávem odepřené dávky je však možné poskytnout pouze za **období 3 let zpětně ode dne podání žádosti** dle ustanovení § 53 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře (promlčují se jednotlivé splátky dávky). Pokud byla žádost o rodičovský příspěvek osob, jež převzaly dítě do své péče po pěstunech na přechodnou dobu, zamítnuta (z důvodu, že pěstouni na přechodnou dobu vyčerpali celou částku 220 000 Kč) nebo dávka již byla pravomocným rozhodnutím Úřadu práce ČR odňata, je třeba Úřadu práce podat **žádost o neprávem odepřenou dávku**. Pokud nová rodina rodičovský příspěvek dosud pobírá, ale jeho výše je stanovena nižší s přihlédnutím k částce, která byla vyplacena pěstounům na přechodnou dobu, je nutné **požádat o zvýšení dávky**. Do žádosti je třeba uvést, že původní volba čerpání rodičovského příspěvku byla učiněna na základě nesprávného poučení Úřadu práce ČR o tom, jaká celková částka rodičovského příspěvku nové rodině náleží. Pokud nová rodina pobírá rodičovský příspěvek v maximální možné výši a dosud jej nevyčerpala,

9 Ustanovení § 30 odst. 6 zákona o státní sociální podpoře.

je na místě se bránit až proti rozhodnutí o odnětí dávky, které úřad práce příjemci zasílá poté, co vyčerpá celou sumu rodičovského příspěvku. Jestliže úřad práce vydá oznámení o připojení zbývajících částky rodičovského příspěvku k aktuální měsíční splátce, lze napadnout i tento postup úřadu práce a žádat o další poskytování dávky ve stanovené výši až do doby, kdy rodina samostatně vyčerpá celkovou částku 220 000 Kč (tímto postupem lze předejít vydání rozhodnutí o odnětí dávky).

Obě žádosti **není třeba podávat na předepsaném tiskopise**, musejí splňovat pouze náležitosti stanovené ustanovením § 45 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů¹⁰. Žádost je možné podat **ústně do protokolu** na kontaktním pracovišti úřadu práce, dále **písemně** tak, že ji žadatel předá příslušné zaměstnankyni úřadu práce nebo na podatelně úřadu práce, příp. jí zašle úřadu práce prostřednictvím nositele poštovní licence. Žádost lze zaslat také **v elektronické podobě** do datové schránky úřadu práce, nebo e-mailem se zaručeným elektronickým podpisem. K podání žádosti je možné využít i **jiné technické prostředky**, zejména dálkopis, telefax nebo veřejnou datovou síť bez použití podpisu (tj. e-mail bez zaručeného elektronického podpisu). V tomto případě je však třeba žádost do 5 dnů potvrdit, popřípadě doplnit ústně do protokolu, písemně nebo elektronicky prostřednictvím datové schránky nebo e-mailu se zaručeným elektronickým podpisem¹¹. V případě osobního jednání na úřadu práce je třeba zdůraznit, že zaměstnankyně úřadu práce je povinna žádost přijmout, i když se domnívá, že žádosti nelze vyhovět. V případě odmítnutí přijetí žádosti může klient požádat o přivolání vedoucího oddělení státní sociální podpory kontaktního pracoviště úřadu práce nebo může žádost podat písemně či elektronicky. Zaměstnanci úřadu práce rovněž nejsou oprávněni žadatele vyzývat k tomu, aby vzal podanou žádost zpět. Pokud tak učiní (nejčastěji se tak děje při osobním jednání na úřadu práce nebo telefonicky), je třeba na žádosti trvat a žádost nebrat zpět.

Úřad práce je povinen o žádosti **rozhodnout**¹² do 30 dnů ode dne podání žádosti¹³. K těmto 30 dnům se připočítává doba až dalších 30 dnů, jestliže je zapotřebí nařídit ústní jednání nebo místní šetření, je-li třeba někoho předvolat, někoho nechat předvést nebo doručovat veřejnou vyhlášku osobám, jimž se prokazatelně nedaří doručovat, nebo jde-li o zvlášť složitý případ, a dále doba nutná k provedení dožádání, ke zpracování znaleckého posudku nebo k doručení písemnosti do ciziny.¹⁴

Pokud úřad práce dávku přizná nebo zvýší, vydá o tom písemné **oznámení**, které se nedoručuje do vlastních rukou¹⁵. Proti tomuto postupu úřadu práce je možné podat **námítky do 30 dnů** ode dne

10 To znamená, že žádost musí splňovat náležitosti podání zakotvené v ustanovení § 37 odst. 2 správního řádu, tj. musí z ní být patrné, kdo je činí, které věci se týká a co se navrhuje. Fyzická osoba je povinna v žádosti uvést své jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu, popřípadě jinou adresu pro doručování. Vedle těchto obecných náležitostí podání musí žadatel do žádosti uvést, co žádá nebo čeho se domáhá. Žadatel je dále povinen označit další jemu známé účastníky řízení.

11 Ustanovení § 37 odst. 4 správního řádu.

12 Nelze ji např. vyřídit neformálním sdělením, že se nejedná o žádost, protože nebyla učiněna na předepsaném tiskopise určeném pro žádost o dávku.

13 Dle ustanovení § 44 odst. 1 správního řádu se řízení zahajuje dnem, kdy žádost došla věcně a místně příslušnému správnímu orgánu.

14 Ustanovení § 71 odst. 3 správního řádu.

15 Ustanovení § 70 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře.

výplaty první splátky dávky po jejím přiznání nebo ode dne výplaty dávky¹⁶. Námitky se podávají písemně u příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR, která dávku přiznala. Krajská pobočka Úřadu práce ČR vydá do 30 dnů ode dne, kdy jí námitky došly, **rozhodnutí o dávce**¹⁷.

Rozhodnutí úřad práce vydává i tehdy, pokud žádost o neprávem odepřenou dávku nebo žádost o zvýšení dávky zamítne nebo dávku nepřizná v požadovaném rozsahu¹⁸.

Proti rozhodnutí úřadu práce je možné bránit se písemným **odvoláním**, které se podává u krajské pobočky Úřadu práce ČR, jež rozhodnutí vydala, ve lhůtě 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí účastníkovi řízení.

O odvolání může rozhodnout v rámci autoremedury sám úřad práce¹⁹; pokud tak do 30 dnů od obdržení odvolání neučiní, předá věc Ministerstvu práce a sociálních věcí se svým stanoviskem k rozhodnutí²⁰. Ministerstvo o odvolání rozhoduje ve stejných lhůtách jako úřad práce v prvostupňovém řízení (viz výše)²¹.

Rozhodnutí o odvolání pak lze napadnout ve lhůtě **dvou měsíců** od jeho doručení **žalobou ke krajskému soudu** příslušnému dle místa bydliště účastníka řízení²². Řízení je osvobozeno od soudního poplatku²³ a účastník řízení v něm nemusí být zastoupen advokátem, i když je to pro hájení práv účastníka řízení vhodnější.

V případech, kdy žadatel žalobu nepodá, může se obrátit **podnětem na veřejnou ochránkyni práv**, do jejíž působnosti spadají i orgány státní sociální podpory. Postup pro podání podnětu je popsán na internetových stránkách veřejného ochránce práv²⁴.

Rodičovský příspěvek a péče na přechodnou dobu po od 1. 1. 2018

Od 1. 1. 2018 **nebudou mít** pěstouni na přechodnou dobu **nárok** na rodičovský příspěvek²⁵. Dávka jim bude vyplacena nejpozději za měsíc prosinec 2017 (tj. v lednu 2018). Na základě přechodného ustanovení obsaženého v čl. II bodu 8 zákona č. 200/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, se při stanovení nároku na rodičovský příspěvek a jeho výši po 1. 1. 2018 nebude nepřihlížet k částce rodičovského příspěvku vyplacené pěstounovi na přechodnou dobu za dobu přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona. U nároků vzniklých po 1. 1. 2018 tak bude výrazně jednodušší se domoci toho, aby se osobám, které dítě převzaly do péče po pěstounech na přechodnou dobu, **nezapočítávala částka rodičovského příspěvku**, která byla z důvodu péče o totéž dítě poskytnuta

16 Ustanovení § 70 odst. 2 písm. a) zákona o státní sociální podpoře.

17 Ustanovení § 70 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře.

18 Ustanovení § 69 odst. 1 písm. a) zákona o státní sociální podpoře.

19 Dle ustanovení § 87 správního řádu může správní orgán, který napadené rozhodnutí vydal, zrušit je nebo změnit, pokud tím plně vyhoví odvolání a jestliže tím nemůže být způsobena újma žádnému z účastníků, ledaže s tím všichni, kterých se to týká, vyslovili souhlas. Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání.

20 Ustanovení § 88 odst. 1 správního řádu.

21 Ustanovení § 71 odst. 3 správního řádu.

22 Ustanovení § 72 odst. 1 a § 7 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů.

23 Ustanovení § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

24 www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/jak-podat-stiznost/.

25 Ustanovení § 30a odst. 3 zákona o státní sociální podpoře, ve znění od 1. 1. 2018.

pěstounovi na přechodnou dobu. Toto přechodné ustanovení bylo do návrhu zákona vloženo na základě připomínky veřejné ochránkyně práv uplatněné v roce 2016, kdy bylo ještě rozhodnutí Nejvyššího správního soudu čj. 6 Ads 21/2017-23 v nedohlednu a orgány státní sociální podpory byly přesvědčeny, že postupují správně, když z důvodu péče o jedno dítě do 4 let poskytují dohromady maximálně 220 000 Kč bez ohledu na to, že dítě přejde z jedné rodiny do druhé.

Změny legislativy v oblasti nepojistných sociálních dávek pro rodiny účinné od 1. 1. 2018

V této části svého příspěvku bych ráda zmínila nejvýznamnější změny právní úpravy nepojistných sociálních dávek určených pro rodiny s dětmi účinné od 1. 1. 2018.

Rodičovský příspěvek

Kromě změn vztahujících se k pěstounské péči na přechodnou dobu doznává rodičovský příspěvek od 1. 1. 2018 dalších modifikací²⁶. Za zcela zásadní je třeba považovat zakotvení **možnosti volby výše rodičovského příspěvku u všech rodičů**.

Výše rodičovského příspěvku může činit

- a) maximálně 7 600 Kč měsíčně,
- b) více než 7 600 Kč měsíčně, jestliže lze aspoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč, s tím, že zvolená výše rodičovského příspěvku nesmí přesáhnout 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu měsíčně. V případě, že u každého z rodičů lze stanovit ke dni narození dítěte uvedený denní vyměřovací základ, vychází se při stanovení výše rodičovského příspěvku z toho denního vyměřovacího základu, který je vyšší, nebo
- c) 1,5násobku částek uvedených v písmenu a) nebo b) v případě péče o vícčrčata, nejvýše však do výše 1,5násobku 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu měsíčně²⁷.

Částka uvedená v písm. c) souvisí se zavedením zvýšení maximální možné částky, již může na rodičovském příspěvku vyčerpat rodič pečující o **vícčrčata**. V těchto případech činí maximální suma rodičovského příspěvku 330 000 Kč²⁸.

Přídavek na dítě

Na rozdíl od ostatních dávek, došlo ke změně této dávky již od 1. 10. 2017. Podle právní úpravy účinné od zmíněného dne má nárok na přídavek na dítě nezaopatřené dítě, jestliže rozhodný příjem v rodině²⁹ nepřevyšuje součin částky životního minima rodiny³⁰ a koeficientu 2,70³¹.

Od 1. 10. 2017 byla zavedena tzv. zvýšená výměra přídavku na dítě, která dítěti náleží, pokud

26 Přináší je rovněž zákon č. 200/2017 Sb.

27 Ustanovení § 30 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře, ve znění od 1. 1. 2018.

28 Ustanovení § 30 odst. 1 zákona o státní sociální podpoře, ve znění od 1. 1. 2018.

29 Příjem je definován v ustanovení § 5 zákona o státní sociální podpoře. Mezi příjmy náleží zejména příjmy ze závislé a samostatné výdělečné činnosti, opakované dávky nahrazující příjem, tj. důchody, nemocenské, odměna pěstouna či rodičovský příspěvek. Za příjem se však nepovažuje např. příspěvek na úhradu potřeb dítěte.

30 Částky životního minima jsou zakotveny v ustanovení § 2 – 3 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. U nejstarší osoby v rodině činí částka živobytí 3 140 Kč, u osoby straší 15 let, která není nezaopatřeným dítětem, se jedná o částku 2830 Kč, u nezaopatřeného dítěte ve věku 15 – 26 let je stanovena suma 2 450 Kč, u nezaopatřeného dítěte ve věku od 6 do 15 let představuje částku 2 140 Kč a u nezaopatřeného dítěte ve věku do 6 let je životní minimum stanoveno částkou 1 740 Kč.

31 Ustanovení § 17 zákona o státní sociální podpoře, ve znění od 1. 10. 2017.

některá ze společně posuzovaných osob v rodině³² má v každém kalendářním měsíci rozhodného období příjem z/ze

- a) závislé výdělečné činnosti alespoň ve výši částky životního minima jednotlivce, tj. minimálně ve výši 3 410 Kč³³,
- b) samostatné výdělečné činnosti³⁴,
- c) dávek nemocenského pojištění,
- d) dávek důchodového pojištění,
- e) podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci⁴,
- f) příspěvku na péči o osobu do 18 let věku, nebo
- g) rodičovského příspěvku, pokud je poskytován po vyčerpání peněžité pomoci v mateřství³⁵.

Výše přídatku na dítě ve zvýšené výměře činí za kalendářní měsíc, jde-li o nezaopatřené dítě ve věku

- a) do 6 let 800 Kč,
- b) od 6 do 15 let 910 Kč,
- c) od 15 do 26 let 1 000 Kč³⁶.

Odměna pěstouna

Od 1. 1. 2018 dochází i k **navýšení** odměny pěstouna u tzv. dlouhodobých pěstounů. Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc,

- a) 12 000 Kč při péči o 1 dítě,
- b) 18 000 Kč při péči o 2 děti,
- c) 30 000 Kč,

- 1. při péči alespoň o 3 děti,
- 2. při péči alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžké závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

U pěstounů na přechodnou dobu zůstala výše odměny pěstouna zachována na částce 20 000 Kč. Tato dávka jim nadále náleží i v situaci, kdy nepečují o žádné dítě, pokud jsou vedeni v evidenci pěstounů na přechodnou dobu³⁷.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Od 1. 1. 2018 dochází k navýšení této dávky pěstounské péče. Za kalendářní měsíc bude činit:

- a) 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- b) 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- c) 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- d) 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

U dětí závislých na péči se dle stupně závislosti a věku dítěte příspěvek na úhradu potřeb dítěte

32 Ustanovení § 7 zákona o státní sociální podpoře.

33 Ustanovení § 5 odst. 1 písm. a) bodu 1 zákona o státní sociální podpoře.

34 Ustanovení § 5 odst. 1 písm. a) bodu 2

35 Ustanovení § 18 odst. 2 zákona o státní sociální podpoře, ve znění od 1. 10. 2017.

36 Ustanovení § 18 odst. 3 zákona o státní sociální podpoře, ve znění od 1. 10. 2017.

37 Ustanovení § 47j zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění od 1. 1. 2018.

zvýší na částku 5 115 Kč – 9 900 Kč měsíčně.

Mimořádná okamžitá pomoc (dále také jen „MOP“) je jednorázová dávka pomoci v hmotné nouzi, kterou lze poskytnout v šesti různých situacích vymezených v ustanovení § 2 odst. 3 – 6 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Jejím cílem je řešit situace hmotné nouze, které nejsou pokryty opakujícími se dávkami pomoci v hmotné nouzi, a zabránit tak tomu, že příjemce nemá v důsledku stavu hmotné nouze zabezpečeny své základní životní potřeby. Při příchodu nezletilého dítěte do rodiny příjemců příspěvku na živobytí (opakovaná dávka pomoci v hmotné nouzi určená k úhradě základních životních potřeb³⁸), je na místě pro dítě požádat o **MOP z důvodu hrozby vážné újmy na zdraví** dle ustanovení § 2 odst. 3 zákona o pomoci v hmotné nouzi, protože pro účely poskytování této dávky se k novorozenému dítěti nebo dítěti převzatému do péče přihlíží až od následujícího kalendářního měsíce³⁹. Dávka se poskytuje ve výši rozdílu mezi příjmem dítěte a jeho částkou životního minima⁴⁰. Měla by tudíž pokrýt náklady na jeho základní životní potřeby po celý kalendářní měsíc.

Za zcela zásadní nástroj pro podporu rodin je třeba označit **MOP na náklady související s dětmi** dle ustanovení § 2 odst. 5 písm. c) zákona o pomoci v hmotné nouzi. Účelem této dávky je podpořit zdárný vývoj dětí a napomoci jejich sociální integraci tak, aby v budoucnu byly schopny se samy živit, vést plnohodnotný a bezúhonný život a řádně vychovávat své děti.⁴¹

Podle citovaného ustanovení může orgán pomoci v hmotné nouzi (krajská pobočka Úřadu práce ČR) považovat za osobu v hmotné nouzi též osobu, která nemá vzhledem k příjmům a celkovým sociálním a majetkovým poměrům dostatečné prostředky na úhradu **odůvodněných nákladů**⁴² souvisejících se **vzděláním** nebo **zájmovou činností** nezaopatřeného dítěte⁴³ a na zajištění **nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí**⁴⁴.

38 Ustanovení § 21 – 32 zákona o pomoci v hmotné nouzi.

39 Ustanovení § 10 odst. 5 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi.

40 Ustanovení § 37 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi.

41 Obdobně viz Veřejný ochránce práv. Dávky pomoci v hmotné nouzi. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv a Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, ISBN 978-80-87949-58-0, str. 251

42 Z uvedeného je patrné, že tato MOP se má poskytovat na odůvodněné, nikoliv na zcela nezbytné výdaje, jako je tomu např. u MOP dle ustanovení § 2 odst. 5 písm. a) nebo písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi. Orgány pomoci v hmotné nouzi však často tíhnou k tomu i u tohoto druhu MOP posuzovat nezbytnost výdaje. Tento postup je však restriktivnější než samotný text zákona o pomoci v hmotné nouzi.

43 Nezaopatřeným dítětem je dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže

a) se soustavně připravuje na budoucí povolání studiem, nebo

b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo

c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.

Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci uchazečů o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekválifikaci. Za nezaopatřené dítě však nelze považovat dítě, které je poživitelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně (ustanovení § 11 zákona o státní sociální podpoře).

44 Sociálně-právní ochrana dětí se týká pouze dětí nezletilých, tj. mladších 18 let (ustanovení § 2 odst.

Tuto dávku je možné poskytnout nejen příjemcům opakovaných dávek pomoci v hmotné nouzi, ale rovněž rodinám, jejichž příjmy sice přesahují hranice pro poskytování opakovaných dávek, určitý výdaj spojený s dětmi by je však mohl uvrhnout do hmotné nouze (resp. nejsou schopny jej ze svých příjmů uhradit).

Z legální definice obsažené v ustanovení § 2 odst. 5 písm. c) zákona o pomoci v hmotné nouzi vyplývá, že dávku je možné poskytnout na tři druhy výdajů:

- a) Výdaje související se vzděláváním nezaopatřených dětí
- b) Výdaje související se zájmovou činností nezaopatřených dětí
- c) Výdaje na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí.

Za **výdaje související se vzděláváním nezaopatřených dětí** je třeba považovat výdaje na učebnice a učební pomůcky, pokud je škola dětem neposkytuje zdarma nebo nezapůjčuje, cvičební úbor do tělesné výchovy, sportovní obuv, přezůvky do školy, školní aktovku či batoh, pracovní oděvy a pracovní pomůcky pro učně, zimní lyžařský a letní výcvikový kurz, školu v přírodě, na dojíždění z místa bydliště do školy nebo do místa výkonu odborné praxe v rámci studia, na ubytování studentů středních škol a učňů na internátu nebo v domově mládeže. Rovněž sem náleží úplata za předškolní vzdělávání v mateřské škole (školovně), pokud není rodina od úhrady osvobozena, úplata za zájmové vzdělávání ve školském zařízení – školní družině, pokud byla zamítnuta žádost o osvobození od ní, příp. výdaje na zefektivnění domácí přípravy či komunikace se školou (např. na pořízení počítače a softwaru, připojení na internet, jsou-li potřebné pro studium a dítě nemá možnost je využívat v dostatečném rozsahu ve škole) atd.⁴⁵ Naopak odůvodněným nákladem souvisejícím se vzděláváním nezaopatřeného dítěte **není** náklad na ubytování studentů vysokých škol v místě studia^{46, 47} a školné na všech typech škol, v nichž děti získávají předškolní, základní, středoškolské a vysokoškolské vzdělání.

Výdaji souvisejícími se zájmovou činností nezaopatřených dětí jsou výdaje na mimoškolní aktivity a na pomůcky pro jejich realizaci, např. letní tábory, zájmové kroužky atd.

Výdaji na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí jsou náklady realizované v rámci spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, jehož vyjádření by si měl úřad práce při rozhodování, zda MOP v konkrétním případě poskytnout, vyžádat. Jedná se zejména o výdaje na odbornou poradenskou pomoc rodinám, pokud není poskytována zdarma, dále o výdaje na kontakty rodiny s dítětem umístěným v náhradní rodinné péči či o náklady na pobyt dítěte umístěného v náhradní rodinné péči u příbuzných.

Naopak mezi tyto náklady nepatří náklady na pobyt dítěte ve středisku výchovné péče uložené

---

1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a ustanovení § 30 a násl. občanského zákoníku).

45 Obdobně viz Veřejný ochránce práv. Dávky pomoci v hmotné nouzi. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv a Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, ISBN 978-80-87949-58-0, str. 248 – 249.

46 Viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 5. 2013, č.j. 4 Ads 91/2012-31, dostupný na www.nssoud.cz.

47 Nejedná se ani o nezbytný jednorázový výdaj dle ustanovení § 2 odst. 5 písm. a) zákona o pomoci v hmotné nouzi – viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 11. 2012, č.j. 4 Ads 90/2012-27, dostupný na www.nssoud.cz.

soudem a náklady na první setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin uložené soudem, protože se jedná o nástroje související s odpovědností mládeže za trestnou činnost.

Úřad práce je povinen vyhodnotit každou žádost o MOP individuálně podle konkrétních okolností daného případu. Při **posuzování odůvodněnosti nákladů na vzdělávací aktivity a zájmovou činnost** nezaopatřeného dítěte by měl přihlížet k tomu, zda:

- tyto aktivity a činnosti mohou přispět k začlenění dítěte do kolektivu vrstevníků;
- by neúčast dítěte na aktivitách spojených se vzdělávacím procesem nevedla k jeho vyloučení z okruhu spolužáků (typicky např. zda by neúčast dítěte na lyžařském výcvikovém kurzu, škole v přírodě, letním výcvikovém kurzu či školním výletě nevedla k vyčlenění dítěte z kolektivu jeho spolužáků);
- tyto aktivity a činnosti přispívají k celkovému rozvoji osobnosti dítěte, jeho zájmů a schopností a zvyšují kvalitu trávení volného času dítěte, s přihlédnutím k možnostem nabízených aktivit v rámci regionu.⁴⁸

V případě pochybností by si měl úřad práce vyžádat stanovisko orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Mimořádná okamžitá pomoc má subsidiární charakter. To znamená, že se poskytuje tehdy, nelze-li předměty či aktivity získat buď bezplatně, nebo za úhradu z jiných zdrojů. Jedná se zejména o bezplatné získání učebnic a školních pomůcek od školy nebo o jejich bezplatné zapůjčení, zařazení dětí do aktivit souvisejících se studiem nebo do zájmových aktivit hrazených účastníkům z veřejných prostředků (typicky projekty sponzorované Evropskou unií, státem, územními samosprávnými celky, zdravotními pojišťovnami) či z jiných zdrojů (např. různými nadačnickými fondy, církvemi či náboženskými společnostmi). Dále také je třeba upřednostnit uhrazení aktivity individuálně pro konkrétní dítě ze sociálního fondu školy, z nadačnického fondu, příp. druhým rodičem, pokud není v hmotné nouzi atd. Stejně tak je oprávněným požadavkem, aby rodič v hmotné nouzi žádající o poskytnutí MOP na úhradu nákladů souvisejících se vzděláním dítěte uplatnil jako zákonný zástupce dítěte nárok na výživné od druhého rodiče.⁴⁹

Dávka se pak obvykle poskytuje přednostně na náklady na zapůjčení předmětu (typicky hudebního nástroje), příp. na koupi funkčního použitého předmětu, před koupí předmětu nového. Vyhodnocení, zda poskytnout dávku na zapůjčení nebo koupi použitého či nového předmětu, je vždy individuální. U zájmových aktivit pak úřad práce zkoumá, zda je v místě bydliště dítěte dostupná levnější než navrhovaná aktivita, a pokud ano, poskytne dávku ve výši odpovídající nákladu na levnější zájmovou aktivitu. Dávka se poskytuje až do výše nákladu, musí být však vždy příznána ve výši, aby zamýšlený výdaj klient byl schopen s využitím svých příjmů a majetku realizovat (nemělo by docházet k zadlužování klientů). Ročně lze takto jedné rodině (ovšem bohužel bez zohlednění počtu jejich členů) poskytnout až částku desetinásobku životního minima jednotlivce, tj. 34 100 Kč.⁵⁰

48 Sdělení vedoucí oddělení NSD pro HN, SSP a sociální práci Generálního ředitelství Úřadu práce ČR č. 16/2015.

49 Obdobně viz Veřejný ochránce práv. Dávky pomoci v hmotné nouzi. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv a Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, ISBN 978-80-87949-58-0, str. 252-253.

50 Ustanovení § 37 písm. d) zákona o pomoci v hmotné nouzi.

Rodina by pak o MOP měla požádat předtím, než výdaj uhradí. Pouze v případech, kdy nelze se zaplacením výdaje posečkat, je na místě poskytnout MOP zpětně po uhrazení výdaje.

I další druhy MOP mohou být poskytnuty rodinám s dětmi. V úvahu připadá zejména **MOP na úhradu nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby** dle ustanovení § 2 odst. 5 písm. b) zákona o pomoci v hmotné nouzi a **MOP k úhradě nezbytného jednorázového výdaje** dle ustanovení § 2 odst. 5 písm. a) cit. zákona.

Při rozhodování o všech druzích MOP je úřad práce povinen brát ohled na zájmy nezletilých dětí, což se mj. odráží např. v tom, že u rodin s nezletilými dětmi častěji poskytuje MOP na zakoupení nových nezbytných předmětů dlouhodobé potřeby místo předmětů použitých (typicky u rodin s malými dětmi poskytuje MOP na nákup nové pračky místo pračky z bazaru, protože tyto rodiny perou prádlo ve výrazně vyšší míře než rodiny dospělých osob). Za nezbytné základní předměty dlouhodobé potřeby lze považovat postele pro děti, psací stůl a židle k němu, úložné prostory na věci pro děti, náklady na ortopedickou obuv, pokud není zcela hrazena z veřejného zdravotního pojištění, část nákladů na dioptrické brýle v základním provedení nehrazená z veřejného zdravotního pojištění atd.

Nutnost péče o nezletilé pak může odůvodnit přiznání MOP k úhradě nezbytného jednorázového výdaje v situaci, kdy by dávka jinak nebyla poskytnuta, jak konstatoval Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 10. 9. 2015, č.j. 4 Ads 145/2015-24⁵¹. V této věci se žadatelka domáhala úhrady nákladů na dojíždění osobním automobilem do onkologického centra k chemoterapii, přestože mohla využít dopravu sanitním vozem hrazenou z veřejného zdravotního pojištění. Žadatelka však byla samoživitelka a pečovala o zdravotně postiženého syna, přičemž z důvodu péče o něj potřebovala se k léčbě a zpět dostat co nejrychleji (přeprava sanitním vozem by trvala výrazně déle než osobním automobilem).

Orgány pomoci v hmotné nouzi prozatím přistupují k poskytování MOP značně restriktivně. Rodiny by se však neměly nechat odradit a podávat žádosti o MOP a v případě jejich zamítnutí opravné prostředky a následně žaloby ke správním soudům, příp. podněty veřejné ochránkyni práv.

---

51 Dostupný na www.nssoud.cz.

Podmínky osvojitelnosti dítěte zprostředkovaného k osvojení do ciziny

Stanislava Kopecká,

Ústav pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí (dále jen „Úřad“) se ve své činnosti, jak již zde bylo v minulosti několikrát řečeno, mimo jiné zabývá zprostředkováním osvojení nezletilých dětí z České republiky do ciziny.

K dnešnímu dni bylo předáno do péče před osvojením do ciziny 623 dětí, pro které nebylo možné nalézt v České republice žádnou z forem náhradní rodinné péče.

Chtěla bych věnovat pozornost především podmínkám osvojitelnosti dítě zprostředkovaného k osvojení do ciziny. Zmíním se také o spisové dokumentaci dítěte a jejím postoupením krajským úřadem.

V souladu s ustanovením § 25 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o sociálně-právní ochraně dětí), Úřad vede pro účely zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině evidenci dětí a evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli.

Podmínkou pro zařazení dětí do evidence Úřadu a následnému zprostředkování osvojení těchto dětí do ciziny je zpřístupnění spisové dokumentace dítěte krajským úřadem. V případě, že krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 6 kalendářních měsíců ode dne zařazení dítěte do evidence krajského úřadu, je třeba, aby se dále zabýval a vyhodnotil dle podkladů spisové dokumentace aktuální situaci v rodině dítěte a vyčerpal veškeré možnosti zprostředkování náhradní rodinné péče v České republice. Teprve potom je namíste zpřístupnění údajů Úřadu z evidence kraje a současně oznámení těchto skutečností obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Krajský úřad postupuje Úřadu kopii spisové dokumentace nezletilého dítěte, která obsahuje podklady v souladu s ustanovením § 22 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Jsou to např. osobní údaje dítěte, údaje o sociálních poměrech dítěte, jeho rodičů, sourozenců, popřípadě jeho prarodičů, zprávu o zdravotním stavu dítěte a vývoji dítěte, doklad, že dítě splňuje podmínky pro osvojení a v návaznosti na novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí provedenou zákonem 401/2012 Sb., je součástí spisové dokumentace také individuální plán ochrany dítěte.

Úřad, než přistoupí ke zprostředkování osvojení dítěte do ciziny, věnuje velkou pozornost posouzení obsahu spisové dokumentace. Ve většině případů se obrací na krajský úřad se žádostí o doplnění obsahu spisu a zaslání aktualizace s tím, aby mohl vyhodnotit, zda dané dítě splňuje předpoklady osvojení v cizině. Úřad se například setkává s tím, že ve spisové dokumentaci dítěte není dostatečně kvalitně zpracován individuální plán dítěte, chybí informace o splnění principu subsidiarity, ale především se jedná o nedostatečné nebo chybějící doklady dítěte splňující podmínky osvojení v souladu s platnou a účinnou legislativou.

Pro informaci uvádím, že problematiku osvojení upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“).

O osvojení nemůže být rozhodnuto bez souhlasu dítěte, rodičů dítěte nebo osob, které jsou oprávněny dát souhlas s osvojením za rodiče dítěte.

- souhlas dítěte s osvojením upravuje ustanovení § 806 a násl. občanského zákoníku
  - souhlas rodičů dítěte k jeho osvojení upravuje ustanovení § 809 a násl. občanského zákoníku
  - důvody, kdy není třeba souhlasu rodičů k osvojení dítěte upravuje ustanovení § 818 a 819
- Odstranění nedostatečného nebo neúplného obsahu spisové dokumentace dítěte může neúměrně prodloužit umístění dítěte do náhradní rodinné péče.

Aktuální otázky pěstounské péče na přechodnou dobu *otazníky – dilemata – rizika – vize*

Eva Rotreklová, TRIADA-Poradenské centrum, z.ú.

Pěstounská péče na přechodnou dobu se od roku 2013 stala významnou formou systému náhradní rodinné péče jako účinný nástroj pro řešení krizové situace dítěte a jeho rodiny.

„Je třeba vzít v úvahu, že účelem pěstounské péče je především služba dítěti. Pěstounská péče proto musí být chápána jako překlenovací řešení krize přirozené nukleární rodiny rodičů a jejich dítěte. Může trvat jen tak dlouho, dokud rodiče nemohou, nechtějí nebo nedokáží mít dítě v osobní péči“.
(Doc. JUDr. Zdeňka Králíčková, Ph.D.: Pěstounská péče: mýty versus ústavně konformní interpretace)

Rozvoj institutu pěstounské péče na přechodnou dobu je nezbytnou podmínkou pro úspěšné pokračování transformačního procesu systému péče o ohrožené děti a jejich rodiny.

Jedním z aktuálních a významných cílů tohoto procesu je dosažení situace, kdy děti kojeneckého, batolecího a předškolního věku nebudou umísťovány do ústavní výchovy, kde je jen omezená možnost pro naplnění jejich vývojových psychosociálních potřeb, respektování nejlepšího zájmu dítěte a práva na rodinný život. Prvořadným a hlavním cílem PPPD je umístění dítěte po dobu krize v rodině a vytvoření situace pro jeho návrat do rodiny. Ve výjimečných případech pak následný přechod dítěte do stabilního rodinného prostředí v osvojitelské rodině nebo dlouhodobé pěstounské péči.

Zákon 359/99 Sb. , § 27, odst.7

Soud může na návrh OSPOD svěřit dítě do PPPD osobám v evidenci a to na:

Písm.

- a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat
- b) dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas odvolat
- c) dobu, do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.

I. Pěstounská péče na přechodnou dobu 2013 - 2017

Několik čísel .....

Počet dětí umístěných	do PPPD	do ÚV (nař.)
2013	169	1 575
2014	450	1 787
2015	614	2 368
2016	692	1 678

Poznámka:

počet dětí umístěných do ÚV se snižuje, i když se výrazně zvyšuje počet umístění do PPPD

Umístěné děti podle věku

	celkem	0-2	3-5	6-9	10-14
2015	614	477	55	39	38
2016	692	510	77	53	39

Pozitivní výsledky a přínos institutu PPPD :

pro ohrožené dítě a jeho rodinu:

- respektování vývojových psychosociálních potřeb dítěte v individuální péči o dítě v rodinném prostředí
- prevence poruch vztahové vazby
- podpora sounáležitosti dítěte a jeho rodiny, kontaktů dítěte s rodiči a širší rodinou
- prostor pro překonání krize a sanaci rodiny.

pro systém SPOD

- možnost umístění dítěte v rodinném prostředí
- snížení počtu umístění do institucionální péče
- podmínky pro spolupráci s rodinou umístěného dítěte na překonání krize a změny situace.

V celém systému péče o ohrožené děti existují stále různé laické i odborné názory, často i protichůdné, které se staví proti zavedeným změnám a celý transformační proces ohrožují. V této situaci je pak možné, aby výše uvedená rizika byla prezentována jako argument pro návrat k předcházející praxi, se všemi negativními důsledky pro ohrožené děti a jejich rodiny.

V praxi v řadě případů dochází k situacím, kdy mohou být ohroženy zájmy a potřeby dítěte a jeho rodiny a tím je sekundárně ohrožován také další rozvoj pěstounské péče na přechodnou dobu a ve svém důsledku také celý transformační proces.

Rizika a ohrožení:

- nedostatečná orientace ve významu pěstounské péče na přechodnou dobu jako nástroje pro řešení krizové situace dítěte a jeho rodiny
- nízká úroveň vyhodnocování situace ohroženého dítěte a zpracování individuálního plánu ochrany dítěte (formální přístup, nereálné úkoly, místo podpory pouze kontrola)
- nízká úroveň multidisciplinární a týmové práce při řešení situace ohroženého dítěte a jeho rodiny **(nízká úroveň komunikace a spolupráce mezi OSPOD a doprovázejícími organizacemi a dalšími odbornými službami, např. SAS)**
- nedostatečná kvalifikace a nízká úroveň práce s dítětem, zejména v krizové a traumatické situaci po urgentním umístění
- nízká úroveň (někdy i naprostá absence) práce s rodinou umístěného dítěte a podpora při vytváření podmínek pro návrat dítěte do rodiny
- rozdílná koncepte a metodické postupy v doprovázení při výkonu pěstounské péče, často také nedostatečná úroveň klíčových pracovníků.

Pěstouni na přechodnou dobu – osoby v evidenci

Počet pěstounů-osob v evidenci	(k 31.12.)	+	- (v průběhu roku)
	2013	169	
	2014	421	
	2015	654	379 85
	2016	799	352 141
k 14.9.2017		697	z toho 69 volných (cca 10%) počet míst pro děti
		866	

(zdroj: web MPSV - Rodina – SPOD – Statistika)

Aktuální situace:

- snižuje se počet nových zájemců
- pěstouni se rozhodují o přerušení nebo vyřazení z evidence cca po 4-5 letech práce
- daří se udržovat potřebnou kapacitu v krajích

Důležitou skutečností je to, že existují významné rozdíly mezi koncepcí i realizací PPPD v praxi jednotlivých krajů. Týká se to počtu pěstounů v evidenci, což je srozumitelné a odráží to zejména velikost, resp. lidnatost kraje a jeho socioekonomickou strukturu. Významné rozdíly jsou ale také v praxi rozhodování o umístění dítěte, v metodických postupech a v týmové spolupráci pracovníků krajského úřadu – městského úřadu (OSPOD) – pěstounů a jejich doprovázejících organizací.

- počet pěstounů (k 14.9.2017)

Moravskoslezský	135	z toho volných 5
Středočeský	97	17
Jihomoravský	85	13
Vysočina	15	5

(zdroj: web Krajského úřadu Olomouckého kraje)

Některé rizikové faktory pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu

- věk 55 a více
- děti v rodině mladší (10) 12 let
- vlastní dosavadní bezdětnost

- péče o seniora v rodině / domácí péče /
zdravotní stav dítěte v rodině - domácnosti – nároky na péči
zdravotní stav pěstouna
kuřák v domácnosti (pěstouni, dědeček, dcera atd.)
- kumulace výkonu pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu
vnoučata ve společné domácnosti
- ekonomická situace – dluhy, exekuce
nedostatečné bytové podmínky (velikost, vybavení)
bezpečnostní rizika – např. bazén, pes, kůň... a další zvířata
nedostupnost odborných služeb v místě (škola, pediatr, odborný lékař)
pěstouni bez řidičského průkazu, příp. bez auta
- uzavřenost rodiny pěstounů - „rodinná tvrz“
velká otevřenost rodiny pěstounů - „průchodák“
- nedostatečná nebo ohrožující podpůrná síť (např. alkoholik v rodině)
kriminalita v okolí nebo širší rodině (např. násilí)
rizika v rodině pěstounů – (např. dospívající experimentující s drogami)
- dogmata, xenofobie
přístup k výchově - volný režim dítěte
tělesné tresty – používání, tolerance

II. Pěstounská péče na přechodnou dobu - otazníky – dilemata – rizika diskuse účastníků

Přínos

- respektuje psychosociální potřeby dítěte
- prevence poruch vztahové vazby
- individuální péče
- dítě nemá „nálepku“
- udržení vztahu s rodiči a sourozenci
- rozšíření vztahové sítě dítěte
- příležitost pro práci s rodinou a dosažení změny situace
- podpora návratu dítěte do rodiny
- časové omezení PPPD – nutnost situaci řešit – opatření
- možnost umístění dítěte v rodinném prostředí

- finanční hledisko – levnější aktuálně, dlouhodobě, výhledově
- prevence sociální patologie v dospělosti
- spolupráce v týmu – KÚ - OSPOD – pěstouni – doprovázející organizace
- profesionalita pěstounů – postupné zvyšování

Rizika

- organizačně náročný proces
- nevhodní – rizikovní pěstouni
- malá zkušenost a připravenost pracovníků s kompetencemi k rozhodování o PPPD
- (neznalost, nejistota)
- „komplikace“ s rodinou dítěte
- absence plánu další práce s rodinou – nejistota – dítě – pěstouni – rodiče
- práce s rodinou umístěného dítěte
- zařízení neodmítne přijetí - přijme dítě kdykoliv – krizové umístění
- ztráta vztahu - dítě a pěstouni - stress – trauma
- zdravotní rizika u dítěte
- „roční lhůta“ - prodlužování řešení situace dítěte
- nejistota z budoucnosti – dítě – rodiče – pěstouni
- rozdělení sourozenců
- rozpory a nejednotný postup v týmu – KÚ - OSPOD – pěstouni – doprovázející organizace
- rozdíly v koncepci a metodických postup při doprovázení PPPD

Příležitosti

- specializace pěstounů – specifické potřeby dětí (např. zdravotní stav)
- návrat a udržení dítěte v rodině
- rozvoj dlouhodobé práce s rodinou – podpora, doprovázení
- týmová a multidisciplinární spolupráce
- pěstounská péče na přechodnou dobu je opatřením ke zvládnutí krize v rodině nikoliv jejím řešením.

Ohrožení

- roztržičnost systému péče o ohrožené děti
- spory mezi odborníky v základních principech
- protichůdné názory odborníků
- nejednotnost v přístupech
- výběr pěstounů na PD - motivace, rizikové faktory
- získávání nových pěstounů „kampaně“
- kvalita – profesionalita doprovázejících organizací
- rozdíly mezi kraji - rozdílnost přístupů

Některé rozdíly v PPPD novorozence přijatý z porodnice x dítě batolecího/ předškolního věku přijaté z rodiny

- vyhodnocení situace dítěte a rodiny
- rozhodnutí o umístění do PPPD
- způsob předání a převzetí dítěte do PPPD
- získání informací o dítěti
- zapojení rodičů nebo blízkých osob do péče, komunikace, kontakty
- doprovázení rodičů, práce s rodiči-rodinou na změně situace
- průběžné vyhodnocování situace dítěte a rodiny
- doprovázení pěstounů – role klíčového pracovníka
- týmová práce – spolupráce OSPOD – pěstouni – klíčový pracovník pěstounů – klíčový pracovník rodičů/blízkých osob
- příprava a plán odchodu dítěte - návrat do rodiny, přechod do následné péče
- proces přechodu dítěte a předání
- plán další práce s dítětem a rodinou po odchodu dítěte
- reflexe průběhu péče

PPPD u novorozenců a kojenců, příp. batolat - tzv. raná PPPD

- většina všech umístění jsou děti ve věku do dvou let
- do DC je umísťováno nyní minimum dětí
- většina pěstounů preferuje péči o novorozence a děti ve věku do 3 let
- většinou děti odcházejí do následné péče – osvojení, PP
- rizika: přechod z PPPD do následné péče – seznamování, postupy, soudní řízení

PPPD u dětí starších 3 let

- nejistota po ukončení PPPD x ÚV – „jistota do budoucnosti“
- práce s rodinou na návratu dítěte
- udržování kontaktu s rodiči v průběhu umístění
- sourozenecké skupiny – společné umístění
- málo dlouhodobých pěstounů pro tuto věkovou kategorii

Pracovníkům oddělení SPOD na obcích s rozšířenou působností a na městských částech chybí hlubší orientace v systému náhradní rodinné péče, zejména **ve významu institutu pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho možnostech pro řešení krize v rodině**. Tato skutečnost má zásadní význam, protože jsou to právě tyto pracovníci, kteří mají podle zákona (359/99 Sb. v platném znění) kompetence rozhodovat o umístění dítěte mimo rodičovskou péči a podávají návrhy na soud. Vzhledem k tomu, že se v případě PPPD jedná převážně o řešení krizové situace, jedná se o návrhy na vydání předběžného opatření. To také vyžaduje velkou profesní zdatnost, schopnost rychlého, samostatného a zejména kvalifikovaného rozhodnutí terénního pracovníka OSPOD. Praxe však ukazuje, že tyto pracovníci nemají dostatečné odborné kompetence, což má za

následek situace, které nerespektují dostatečně zájmy a potřeby dítěte:

- umístění dítěte v krizové situaci do instituce (dětské centrum, ZDVOP)
- vyhodnocení situace dítěte a rodiny
- po umístění dítěte do PPPD není vůbec nebo jen omezeně poskytována rodině účinná podpora vedoucí ke změně situace
- nízká úroveň zpracovaného IPOD, nedostatečná aktualizace.

Odborné doprovázení při výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu vyžaduje značné profesní kompetence a dovednosti klíčových pracovníků. Obsah a povinnosti doprovázející organizace a klíčových pracovníků je rámcově vymezena v zákoně 359/99 Sb. v platném znění a tak se v praxi setkáváme s velmi různorodým a širokým pojetím této profesní role. Práce klíčového pracovníka se tak pohybuje od víceméně administrativních a organizačních činností při zajištění vzdělávání a respitní péče po kvalifikovanou práci rodinného sociálního pracovníka, v některých situacích i rodinné terapie. Řada klíčových pracovníků však nemá dostatečnou kvalifikaci, profesní znalosti a dovednosti pro tyto činnosti, což zejména při doprovázení v pěstounské péči na přechodnou dobu přináší řadu obtíží při řešení náročných situací v terénu po umístění dítěte, při komunikaci s dítětem a jeho rodiči a při přechodu dítěte do následné péče.

Je také patrné, že je potřeba prohloubit spolupráci mezi pracovníky systému, a nabídnout možnost kazuistické práce v **multidisciplinárním týmu**.

Práce s rodinou umístěného dítěte vedoucí ke zvládnutí krize a ke změně podmínek v rodině – často chybí, mnohdy rodiče dostávají na otázku, kdy se děti vrátí vyhýbavou nebo dokonce zavádějící odpověď - např. „až budete mít bydlení“, „až přestanete pít“, „až uděláte dětem pokojíček“ atd. Nejistotu rodičů ještě zvyšuje současné sdělení o případném zařazení dítěte do evidence pro zprostředkování dlouhodobé pěstounské péče.

III. Praktická část

Praxe - kazuistiky - příklady dobré praxe

Rozbor dvou kazuistik

a) dítě mladšího školního věku – umístění do PPPD z nedostatečné péče matky - matka nevidí možnost návratu do rodiny, dítě umístěno do DD

náměty pro diskusi

- PPPD ano nebo ne ... aktuální situace x budoucnost
- „roční lhůta“?
- urgentní umístění x příprava umístění, předání dítěte do PPPD
- plán ke zvládnutí krize v rodině (IPOD). Práce s rodinou umístěného dítěte vedoucí ke zvládnutí krize a ke změně podmínek v rodině.

b) dva sourozenci předškolního věku – umístění do PPPD z rodiny – nedostatečná péče, návykové látky – práce s rodinou – po roce se děti vrací do péče matky a otce

- způsob převzetí dětí od rodičů a předání dítěte pěstounům – jak? jinak?
- zajištění kontaktů dětí s rodiči – „jak dětem zachovat mámu.....“
- plán postupu - ke zvládnutí krize v rodině, práce s rodinou, multidisciplinární spolupráce.

Výstupy a náměty pro praxi

Podpora dalšího rozvoje institutu pěstounské péče na přechodnou dobu:

- **posílení kvalifikace a odborných dovedností pracovníků SPOD, klíčových pracovníků a dalších odborníků v systému a prohloubení multidisciplinární spolupráci v systému SPOD,**

- **rozšíření sítě služeb pro rodiny v krizové nebo dlouhodobě nepříznivé situaci,**

- zprostředkování odborné i laické veřejnosti realistický pohled na význam pěstounské péče na přechodnou dobu v kontextu nejlepšího zájmu dítěte, jeho vývojových potřeb a zajištění práva na rodinný život.

- zvyšování profesní úroveň pracovníků a prohloubení spolupráce jednotlivých subjektů orgánů SPOD, klíčových pracovníků a služeb pro rodiny v krizové nebo dlouhodobě nepříznivé situaci,

- zvyšování úrovně profesionální práce zejména v oblasti při vyhodnocování situace ohroženého dítěte a rodiny zpracování IPOD a v práci s dítětem v krizové a traumatické situaci po umístění a v průběhu umístění v PPPD.

Praktické otázky práce s rodiči dítěte umístěného v pěstounské péči na přechodnou dobu

Gabriela Lockerová

Workshop byl zaměřen na získání orientace a náhledu na situaci rodiny, ze které je dítě umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu (PPPD) v souladu s par. 27a), odst. 7, písm.a), zákona 359/99. Sb., t.j. na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat. Obsah workshopu se věnoval specifickým otázkám umístění dítěte, kdy dítě odchází přímo z péče rodičů, často proti jejich vůli a bez potřebné přípravy. Důraz byl kladen na udržení výlučných vztahů, zajištění kontaktů dítěte po separaci, spolupráci rodičů a pěstounů a odbornou podporu a síťování služeb. Workshop poukazoval na nezbytnost práce s rodiči dítěte a širší rodinou a význam spolupráce aktérů v systému SPOD při vytváření podmínek pro návrat dítěte do rodiny. Formou interaktivních forem práce byly účastníkům předkládány náměty pro získání náhledu na situaci dítěte a jeho rodičů, prarodičů a sourozenců a zajištění psychosociálních potřeb dítěte i ostatních členů rodiny v průběhu umístění.

Probíhající reforma systému péče o ohrožené děti a její zásadní dokumenty označují jako jednu z priorit udržení dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí a v případě umístění systematickou práci na návrat dítěte do rodiny. Národní strategie ochrany práv dětí mimo jiné říká, že „Děti mají právo na všestranný rozvoj v rodinném prostředí, dítě nemůže být odděleno od svých rodičů proti své vůli. Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem“. Doporučuje „zavést mechanismy pro znovuzačlenění dětí do jejich rodin“ a jako jednu z klíčových aktivit uvádí vytvoření systému podpory rodin a sítě terénních, ambulantních a respitních a dalších služeb, který umožní v maximální míře zajistit péči o děti v rodinném nebo náhradním rodinném prostředí. (Národní strategie ochrany práv dětí, str. 17).

Základní myšlenkovou linkou workshopu proto bylo pohlížet na umístění dítěte do PPPD jako na jedno z možných opatření, nástroj pro řešení situace ohroženého dítěte, nikoli jako na řešení samotné. Důraz byl kladen na povinnost systému SPOD zaručit dítěti právo na život v rodině a kontakty s rodiči a povinnost poskytnout rodině účinnou pomoc. Vyzdvihována tedy byla aktivní role orgánů SPOD, doprovázejících organizací pro výkon pěstounské péče a přechodných pěstounů samotných.

Byl představen model doprovázení rodičů dítěte umístěného v PPPD, který je založen na proporcionalitě odborné a cílené podpory směřované nejen pěstounům, ale i rodičům a spolupráci doprovázejících služeb. Tento model nabízí každému rodiči, který se ocitne v situaci, kdy je jeho dítě umístěno do PPPD, možnost spolupráce a podpory odborné služby. Tato služba je v mnohém podobná sociálně aktivizačním službám pro rodiny s dětmi, avšak jejím specifikem je provázání práce s rodiči se specifiky umístění dítěte v PPPD. Ze zkušeností je však zřejmé, že pro práci s rodinou v tak specifické situaci jako je umístění dítěte do PPPD, je na straně klíčových pracovníků pro rodinu třeba důkladná znalost nejen problematiky práce s ohroženou rodinou, ale i problematiky NRP. Pracovníci běžné služby SAS tyto znalosti a zkušenosti zpravidla nemají, pracovníci doprovázející pěstounskou péči zpravidla nepracují s rodiči. Při práci s rodinou dítěte umístěného v PPPD vystupuje do popředí problematika spojená s poruchami attachmentu, oproti běžně řešeným tématům jako péče o děti a domácnost, bydlení, školní příprava v případě služby SAS. Pro dítě, jeho rodinu a pěstouny na přechodnou dobu nastává po umístění dítěte do PPPD velice náročné období. Klíčové v dané situaci je zcela nepřetržit vztahy a vazby, které má dítě navázané ve své rodině.

Workshop se uskutečnil v obou dnech XVII. Celostátního semináře Aktuální otázky péče o děti separované od rodičů a účastnilo se ho oba dny okolo 35 účastníků. Byli mezi nimi zástupci orgánů sociálně-právní ochrany dětí městských úřadů i magistrátů, metodické orgány (zejména zástupci krajů) a zástupci doprovázejících organizací pro výkon pěstounské péče napříč republikou. Na druhém workshopu byli mimo výše uvedené také dva zástupci dětských domovů. K zamyšlení jistě je, že ani v jednom dni nebyl mezi účastníky workshopu žádný zástupce služeb pro rodiny.

Účastníci (zejména z řad zástupců OSPOD) se shodli, že služby zaměřené na podporu rodiny po umístění dítěte do náhradní péče prakticky neexistují a v systému velice chybí. Někdy je suplují sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. V této souvislosti však někteří účastníci upozorňovali na praxi, kdy sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v rodinami, jejichž děti jsou umístěny v náhradní péči, nepracují. Odůvodňují to tím, že v danou chvíli nesplňují vymezení cílové skupiny „rodina s dětmi“. Pracovníci doprovázejících organizací pro výkon pěstounské péče se shodovali na tom, že podpora rodiny dítěte není náplní jejich práce. Jejich služby jsou určeny pěstounům a dítěti. V této souvislosti je jistě pozitivním faktem, že o nutnosti podpory rodičů panovala mezi účastníky workshopů všeobecná shoda.

Zajímavé bylo také v rámci předkládaných kazuistik sledovat rozdílnou praxi v umisťování dětí do PPPD a následné práci s institutem PPPD, pěstouny a rodiči v jednotlivých krajích ČR. Liší se nejen kritéria hodnocení nutnosti separace dítěte od rodičů, ale i kritéria výběru PPPD jako formy vhodného umístění a kritéria volby vhodných pěstounů. Také praxe doprovázení pěstounské péče a akcent na zákonnou povinnost pěstouna spolupracovat s rodiči a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodinou je u doprovázejících organizací různý. Seznámení se s praxí v jiných krajích a inspiraci z příkladů dobré i špatné praxe hodnotili účastníci jako největší přínos workshopu.

Za důležité výstupy workshopů tedy považují:

- 1) potřebu metodicky sjednotit práci OSPOD a soudů s institutem pěstounské péče na přechodnou dobu,
- 2) potřebu metodicky sjednotit postupy doprovázejících organizací při doprovázení pěstounské péče na přechodnou dobu, v daném kontextu v oblasti spolupráce s rodiči a prohlubování sounáležitost dítěte s jeho rodinou,
- 3) potřebu vzniku služeb určených na podporu rodiny po umístění dítěte do náhradní péče.

V souvislosti s transformací systému péče o ohrožené děti je jistě pozitivní fakt, že zásadní role rodičů v životě dítěte, právo na udržování osobního kontaktu mezi dítětem jeho rodinou a vědomí nutnosti dále aktivně spolupracovat s rodiči i po umístění dítěte mimo rodinu, dnes již není zpochybňováno, jak tomu bylo ještě v letech nedávno minulých.

Specifika doprovázení v pěstounské péči na přechodnou dobu a role klíčového pracovníka

*Miriam Pallová, TRIADA-Poradenské centrum, z.ú.
Veronika Hofrová, STROP Zlín, o.p.s.*

Pěstounská péče na přechodnou dobu jako nástroj pomoci ohroženým dětem a rodinám se v České republice postupně rozvíjí od roku 2013, kdy změna zákonných podmínek pro tento typ péče výrazně napomohla jejímu rozšíření. Využívání umístění dítěte do tohoto typu péče pak záleží do značné míry na tom, jak jejímu smyslu a významu rozumí a důvěřují sociální pracovníci a pracovníci orgánů sociálně - právní ochrany dětí na úrovni obcí s rozšířenou působností a také na tom, jakou metodickou podporu a vedení dostávají tyto pracovníci a pracovníci od příslušných krajských úřadů. Nemalý význam má i podpora tohoto typu péče ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Pěstounská péče na přechodnou dobu má ve srovnání s tzv. dlouhodobou pěstounskou péčí řadu specifík. Z nich vyplývají i vyšší nároky na kompetence, znalosti a schopnosti klíčových pracovníků pěstounů na přechodnou dobu. Mezi tyto kompetence (kromě základních kvalifikačních předpokladů dle zákona č. 359/1999 Sb.) patří:

- znalosti z vývojové psychologie dítěte, aby mohli rozumět projevům dítěte a respektovat jeho potřeby v konkrétní vývojové fázi.
- porozumění teorii vztahové vazby, včetně znalosti různých typů a poruch vztahové vazby.
- schopnost rozpoznat trauma, porozumět projevům traumatizovaného dítěte.
- dovednost práce s lidmi v individuálním vztahu, schopnost práce s rodinným systémem, schopnost pracovat v týmu.

V praxi se můžeme setkat se dvěma „typy“ klíčových pracovníků. Prvním z nich je klíčový pracovník, který má výše uvedené schopnosti, dovednosti a kompetence a je tak schopen pěstounům a svěřenému dítěti a jeho rodině poskytnout potřebnou podporu, porozumění a poradenství (s výjimkou odborné terapeutické práce tam, kde je to potřeba). Druhým z nich je klíčový pracovník, který je jen jakýmsi styčným důstojníkem mezi pěstouny a doprovázející organizací. Má na starosti zpravidla zejména organizační záležitosti a administrativu (např. zajišťování respitní péče, organizace vzdělávání pěstounů apod.) a na ostatní oblasti disponuje doprovázející organizace odborníkem, zpravidla psychologem, který je pěstounům k dispozici. Za vhodnější považujeme první typ klíčového pracovníka. Tato varianta umožňuje pěstounům navázat s klíčovým pracovníkem vztah založený na důvěře a porozumění, otevřený vztah, ve kterém budou mít pěstouni větší odvahu sdílet s klíčovým pracovníkem nejen své úspěchy v roli pěstounů, ale také své nejistoty, případně selhání. Tento přístup rovněž minimalizuje počet osob, které do rodiny vstupují, což je jistě v zájmu pěstounů i svěřeného dítěte.

Pro pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany dětí je porozumění role klíčového pracovníka v jednotlivých fázích umístění dítěte v PPPD velmi důležité. Spolupráce klíčového pracovníka s OSPOD dítěte by měla být velmi úzká. Klíčový pracovník by měl být zapojen do vytváření individuálního plánu ochrany dítěte svěřeného do PPPD, protože je tím, kdo pěstounům pomáhá tento plán realizovat v praxi.

Role klíčového pracovníka v jednotlivých fázích a oblastech pěstounské péče na přechodnou dobu:

Příchod dítěte do PPPD:

Klíčový pracovník

- podporuje pěstouny při získávání informací o dítěti (doporučuje, co je třeba zjistit v souvislosti s věkem přijímaného dítěte, pomáhá potřebné informace sehnat).
- podporuje pěstouny při seznamování s dítětem – často nemusí být fyzicky přítomen při prvním setkání, ale může s pěstouny reflektovat průběh tohoto seznámení, může pomoci vysvětlit některé reakce a projevy dítěte.
- doprovází pěstouny při seznamování s rodinou dítěte – zde je naopak přítomnost klíčového pracovníka důležitá, klíčový pracovník může být v první fázi rodiči vnímán méně konkurenčně, než pěstouni, kteří se budou o dítě starat. Seznámení s rodiči je předpokladem pro plnění dalších úkolů klíčového pracovníka
- pomáhá pěstounům při zajišťování dokladů dítěte a vyřizování peněžitých dávek.

Spolupráce pěstounů a rodiny dítěte

Pěstouni na přechodnou dobu jsou zpravidla v mnohem intenzivnějším vztahu s rodinou dítěte, než je tomu u pěstounů tzv. dlouhodobých – vyplývá to už ze samotného smyslu pěstounské péče na přechodnou dobu. Tento vztah může být zejména zpočátku problematický, protože rodina dítěte může pěstouny vnímat jako ty, kteří jim dítě „vzali“, mohou se cítit ohrožení ve své rodičovské roli. Úkolem klíčového pracovníka je tedy také pomáhat tomu, aby rodiče porozuměli smyslu PPPD a roli přechodných pěstounů.

Klíčový pracovník dále pomáhá pěstounům porozumět často negativním a někdy i agresivním reakcím rodičů dítěte, podporuje je v konstruktivní komunikaci s rodinou dítěte.

V oblasti osobních kontaktů rodičů (nebo jiných členů rodiny) a dítěte pak klíčový pracovník:

- odpovídá za realizaci kontaktů dle IPOD.
- spolu s pěstouny vytváří podmínky pro bezpečný kontakt (včetně odpovídajícího prostředí pro uskutečnění kontaktu).
- spolu s pěstouny vyhodnocuje průběh kontaktů a jejich vliv na dítě, podává zpětnou vazbu OSPOD dítěte.

Klíčové oblasti průběhu pěstounské péče na přechodnou dobu

- Vztah mezi svěřeným dítětem a klíčovým pracovníkem

Dítě, svěřované do PPPD, už má za sebou zpravidla kontakt s více odborníky a často může být na další zasahování cizích osob do svého života citlivé a vnímat tyto zásahy negativně. Protože doba trvání PPPD je omezená, není v zájmu dítěte, aby navazovalo intenzivnější vztah s klíčovým pracovníkem, který po nějaké době z jeho života zase zmizí. Klíčový pracovník se proto častěji snaží sledovat potřeby a projevy dítěte zejména prostřednictvím pěstounů.

- Podpora pěstounů při porozumění reakcím dítěte

Pro dítě je změna výchovného prostředí zpravidla zásadním zásahem do jeho života, na který může reagovat různě (chování nepřiměřené věku, agresivita, přehnaná aktivita nebo naopak pasivita, nespavost, plačtivost apod.). Úkolem klíčového pracovníka je spolu s pěstouny tyto projevy reflektovat, pomáhat hledat příčiny chování, navrhnout vhodné výchovné strategie k jejich zvládnutí.

- Podpora pěstounů při rozpoznání vývojového opoždění a z toho vyplývajících potřeb dítěte

V návaznosti na předchozí bod je třeba upozorňovat pěstouny i na důsledky případného výchovného zanedbání dítěte a z toho vyplývajících vývojového opoždění dítěte. Pro pěstouny může být často obtížné rozpoznat, že dítě není na odpovídající vývojové úrovni a je třeba k němu přistupovat jinak, než k jeho vrstevníkům, kteří vyrůstají v harmonickém rodinném prostředí.

- Podpora pěstounů při sledování nestandardních projevů dítěte

V průběhu pěstounské péče na přechodnou dobu mohou často vyjít najevo důležité informace o minulosti dítěte (zneužívání dítěte, týrání dítěte). Pěstouni by proto měli být citliví k náznakům, že k takovýmto věcem v minulosti došlo, měli by umět adekvátně reagovat a spolu s klíčovým pracovníkem vyhodnocovat význam takto zjištěných poznatků. Klíčový pracovník je pak odpovědný za to, aby podstatné informace byly předány orgánu sociálně právní ochrany dětí, který potom navrhuje či ukládá další opatření v zájmu dítěte. Je třeba mít také na paměti oznamovací povinnost klíčového pracovníka.

- Pomoc při hledání odpovědi na otázky dítěte

Dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu si často uvědomuje dočasnost trvání této péče a pochopitelně chce a potřebuje vědět, co se bude dít dál. S otázkami ohledně své budoucnosti se zpravidla obrací na pěstouny, jako na své momentálně nejbližší osoby. Klíčový pracovník tak pomáhá pěstounům hledat odpovědi a reakce na tyto otázky. Při tom se vždy drží zásady, že dítě má právo na pravdivé informace, ovšem přiměřené svému věku a ve formě vhodné svému věku.

- Vzdělávání pěstounů na přechodnou dobu

Klíčový pracovník je odpovědný za plánování aktivit, které napomáhají pěstounům při zvyšování jejich kompetencí, dovedností a znalostí v péči o svěřené děti. Vzhledem k psychické náročnosti pěstounské péče na přechodnou dobu je vhodné mezi tyto vzdělávací aktivity zařadit i supervize pro pěstouny (zejména skupinové), které pomáhají pěstounům zvládnout po emoční stránce péči o svěřované děti. Další témata vzdělávání by pak měla reflektovat potřeby dětí, které jsou do PPPD svěřovány. Je rovněž možné, aby pěstouni na přechodnou dobu absolvovali některé vzdělávací programy určené pro sociální pracovníky v oblasti SPOD.

- Odlehčovací péče

Klíčový pracovník odpovídá za plánování a realizaci odlehčovací péče. S ohledem na charakter a krátkodobost PPPD je třeba vhodnost této odlehčovací péče dobře vážit a pokud je nezbytné

ji pěstounům poskytnout, tak volit vhodnou osobu pro zajištění této péče. Zejména využití odlehčovací péče podle § 47a odst. 2 písm. b) zák. 359/1999 Sb. (péče v rozsahu 14 kalendářních dnů v roce) považujeme za diskutabilní, neboť pěstouni čerpají oddech v době po předání dítěte a před převzetím dalšího dítěte. V době trvání PPPD potřebuje dítě zejména stabilitu a minimální střídání pečujících osob.

- Zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné činnosti

V případě zprostředkování uvedené pomoci je zapotřebí zvážit využití odborníků, kteří se svěřeným dítětem pracovali už v minulosti (pokud takoví jsou) v zájmu kontinuity poskytované péče.

Odchod dítěte z PPPD

Kam může dítě odcházet:

- do vlastní rodiny (k rodičům, do širší rodiny).
- do pěstounské péče nebo do osvojení.
- do instituce.

Klíčový pracovník je odpovědný za zpracování (a pravidelné aktualizování) plánu odchodu dítěte, který by měl vycházet z IPOD. Pokud dítě odchází k „cizím osobám“, tedy k lidem, ke kterým nemá vytvořenou žádnou vazbu (nejčastěji do pěstounské péče nebo do osvojení), měl by plán odchodu reflektovat následující fáze:

- Dítě přijímá nové osoby – v této fázi se dítě s novými lidmi seznamuje. Frekvence vzájemných kontaktů mezi dítětem a osobami, které jej budou přebírat, musí reflektovat věk dítěte (u malých dětí je třeba realizovat návštěvy často, u větších dětí je vhodné i to, aby přechodní pěstouni s dítětem v mezidobí mezi návštěvami o „nových“ lidech mluvili, lze využít např. jejich fotky, telefonáty apod.). Kontakty probíhají zejména v domácnosti přechodných pěstounů nebo v prostředí, které je pro dítě známé.
- Dítě přijímá péči od „nových“ osob - v této fázi se přijímající osoby zapojují do každodenní péče o dítě – u kojenců a batolat to může být krmení, přebalování, společné procházky ve známém prostředí. I tato fáze probíhá ještě převážně v domácnosti pěstounů na přechodnou dobu. Je však vhodné, aby dítě s pěstounem na přechodnou dobu již v této fázi jelo navštívit své budoucí bydliště u přebírajících osob.
- Přijímání nového prostředí – tato fáze již probíhá v domácnosti přebírajících osob, kdy si dítě ještě v doprovodu pěstouna na přechodnou dobu zvyká na nové prostředí, na svou novou postel, případně pokojíček.

Pokud dítě přechází do dlouhodobé pěstounské péče, je třeba do plánu také začlenit seznámení nových pěstounů s rodinou dítěte – tedy s těmi členy rodiny, se kterými má dítě navázáno vztah. Délka jednotlivých fází se liší podle věku dítěte a také podle možností přebírajících osob a podle možností pěstouna na přechodnou dobu. Vždy však platí, že dospělí účastníci předávání dítěte by se měli maximálně (i za cenu vlastního nepohodlí) přizpůsobit potřebám dítěte.

Na tomto místě je důležité poznamenat, že i po předání dítěte do péče nových osob by měl aspoň po nějakou dobu pokračovat i vztah mezi dítětem a přechodnými pěstouny, a to zejména formou osobních setkání, jejichž frekvence se může postupně snižovat. Pokud by pěstouni na přechodnou

dobu zmizeli ze života dítěte najednou (často se zdůvodněním „aby si dítě odvyklo“), jen podporujeme v dítěti zkušenost, že vztahy nejsou stálé, že lidé mu do života přichází a zase z něj mizí. Tato zkušenost pak vede k dalšímu rozvinutí poruch vztahové vazby, které jsou u těchto dětí časté.

V průběhu předávání dítěte je úkolem klíčového pracovníka podporovat pěstouny v těžkostech, které mohou nastat. Tyto obtíže mohou být způsobeny tím, že

- pěstouni na přechodnou dobu nejsou přesvědčeni o tom, že dítě odchází do „dobrého“ prostředí, mají obavy o jeho budoucnost.
- budoucí pečovatelé (pěstouni, osvojitelé, rodiče) nerozumí smyslu pozvolného přechodu dítěte.
- budoucí pečovatelé mají předsudky vůči PPPD – předsudky, které často vychází z některých médií (např. že pěstouni na přechodnou dobu jim odčerpávají peníze, že převzetí dítěte z ústavu bylo pro dítě mnohem jednodušší apod.).

Po odchodu dítěte je důležité, aby klíčový pracovník spolu s pěstouny reflektoval zážitky a zkušenosti pěstounů s dítětem, které odešlo. Na základě těchto poznatků pak může navrhnout další opatření – délku doby na oddech, upřesnění specifikace dětí, které mohou pěstouni nadále přijímat apod.

Vzdělávacího programu se zúčastnilo 40 pracovníků, z velké části z doprovázejících organizací. Účastníci ve zpětné vazbě oceňovali získání nových informací, ujasnění role a kompetencí klíčového pracovníka v procesu umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, zdůraznění aktivní a důležité role rodičů v procesu umístění dítěte do PPPD, možnost společného sdílení svých zkušeností z jednotlivých krajů, práce na kazuistikách i schopnost lektorů reagovat na praktické dotazy v průběhu vzdělávacího programu.

Praktické otázky procesu předávání dítěte z PPPD do následné péče

Jiří Hort, TRIADA - Poradenské centrum, z.ú.

Workshop se věnoval praktickým otázkám zásadního tématu institutu pěstounské péče na přechodnou dobu, kterým je přechod dítěte do následné péče.

Po oba dny byla maximální kapacita 40 osob workshopu naplněna a celkem se tak tématu věnovalo téměř 80 účastníků. Necelá polovina z nich pracuje na referátech NRP obcí s rozšířenou působností nebo krajských úřadů, o něco menší podíl tvořili klíčoví pracovníci doprovázejících organizací a několik málo účastníků bylo profesně odjinud (ústavní zařízení, poradny apod.).

V úvodu semináře lektor prezentoval aktuální poznatky v tématu vztahové vazby a principy týkající se změny vztahové osoby u dětí raného věku s odkazem na dostupné metodické materiály.

Výběrově např.:

Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti, MPSV listopad 2011;

Vývoj dětí v náhradních formách péče, MPSV 2011;

Informace o postupech spojených s umísťováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, MPSV březen 2013;

Deinstitucionalizace a transformace služeb pro děti - Manuál pro dobou praxi, Lumos 2012;

Pěstounská péče na přechodnou dobu – doporučený postup, KÚ Olomouckého kraje červen 2016;

Metodika k náhradní rodinné péči, KÚ Jihočeského kraje červen 2015;

Metodické doporučení č. 2/2015 k pěstounské péči na přechodnou dobu v rámci Moravskoslezského kraje, KÚ Moravskoslezského kraje listopad 2015);

Sborník stanovisek veřejného ochránce práv RODINA A DÍTĚ II., Kancelář veřejného ochránce práv, 2017.

Odchod dítěte z přechodné péče znamená pro dítě, pěstouny i osoby, které dítě přijímají, náročnou a emočně vypjatou situaci. Je proto třeba zajistit průběh celého procesu, který často trvá několik měsíců tak, aby průběžně reflektoval a citlivě reagoval na psychosociální potřeby dítěte. Současně je třeba podporovat nové pečující osoby – pěstouny nebo osvojitele při navazování vztahu s dítětem a vytváření jistoty a bezpečného prostředí.

Program workshopu si za cíl kladl předat praktické informace o zásadách přechodu dítěte k novým pečujícím osobám, struktuře procesu a potřebě odborného doprovázení všech účastníků jak s odkazem na výše uvedené zdroje, tak z příkladů dobré praxe lektora a jeho pracoviště. V programu byl čas věnován také základnímu náhledu v tématu návratu dítěte do péče rodičů nebo členů širší rodiny.

V praktické části semináře byla prezentována anonymizovaná kazuistika, u které lektor s kolektory nastínil výchozí situaci při zahájení seznamování (pěstounka na přechodnou dobu resp. pracovnice OSPOD dítěte jako kolektor).

Záměrně byly lektorem vybrány typově dvě odlišné kazuistiky – v jednom workshopu práce s kazuistikou, týkající se přechodu dítěte raného věku do péče před osvojením, a druhý den situace přechodu dítěte předškolního věku do pěstounské péče s intenzivním kontaktem dítěte s rodinou (primární vztahová osoba dítěte je máma, ne pěstounka na přechodnou dobu, která aktuálně o dítě pečuje). Po nastínění základní situace se účastníci věnovali rozboru konkrétních situací z nabídnuté

kazuistiky. V menších skupinách rozebírali jednotlivé 'etapy' procesu seznamování a předávání (zadané lektorem: před oznámením o vhodnosti výběru, před seznámením s dítětem, v průběhu, po předání dítěte do péče nových pečujících osob) a vyměňovali si zkušenosti a předávali informace o meziregionálních rozdílech. Při společné práci se pak za pomoci lektora snažili formulovat stručná metodická doporučení a náměty pro využití v praxi.

Výstupy:

- účast pěstounů na poradním sboru (dobrá praxe ukazuje, že osobní účast pěstouna na přechodnou dobu (i s dítětem) na části setkání je pro členy poradního sboru přínosná; pěstoun není zapojen do výběru nejvhodnějších nových pečujících.
- nutnost práce s rodinou dítěte – samotné umístění dítěte do PPPD není řešením, ale jen dílčím nástrojem v komplexu řešení situace.
- Intenzita práce s rodinou umístěného dítěte na SMART cílech je zásadním faktorem pro případný úspěch návratu dítěte zpět do péče rodičů resp. svěření do péče v rámci širší rodiny dítěte.
- V případech přechodu staršího dítěte z PPPD do 'obecné' pěstounské péče (primární vztahovou osobou dítěte je rodič) je důležité zapojení rodičů do procesu seznamování a předávání dítěte z PPPD do PP

(výstupem se nerozumí konsensus celé skupiny účastníků, jsou zaznamenány jednak podněty z pléna a také podněty z hodnotících dotazníků)

Zpětná vazba od účastníků:

- účastníci oceňovali zejména práci v menších skupinách
- zájem o příklady dobré praxe – účastníci opakovaně oceňovali postupy uplatňované ve Zlínském, Pardubickém nebo Královéhradeckém kraj
- velká diskuse se ve skupinkách vedla k procesu předávání s důrazem na potřeby dítěte
- v úvodní části se účastníci aktivně zajímali o téma práce se ztrátou (dítě, pěstoun na přechodnou dobu), i o téma vztahové vazby
- mezi účastníky velká různost pohledů na roli jednotlivých aktérů (a jejich rolí), zapojených do procesu předávání dítěte
- absence jednotného stanoviska k osobám a rolím v procesu předávání, s převažujícím názorem, že zásadní a nezastupitelnou roli koordinátora procesu má OSPOD dítěte, jako case-manager, ke kterému se sbíhají informace ode všech účastníků
- opakovaná připomínka, že pěstoun na přechodnou dobu je osobou, která dokáže zachytit nejlépe změny u dítěte a měl by pro to mít důležité místo a hlas při vyhodnocování procesu seznamování a předávání
- přínos přítomnosti pěstounek na přechodnou dobu pro ostatní účastníky workshopů.

S ohledem na časové možnosti workshopu jsme se nemohli ještě hlouběji věnovat tématům, které účastníky mimořádně zajímaly: jak podpořit dítě, jak nastavovat proces

Úvod do mapování potřeb a názorů dětí v rodině procházející krizí

Eva Pávková

Během našeho workshopu jsme se zabývali podstatou jevů, které se objevují v rodinách během krizí. Zaměřili jsme se na to, proč je prožívají rozdílně matky a otcové a jak průběh krizí souvisí s tím, z jaké rodiny jsou sami rodiče. Mluvili jsme o typických projevech krize v rodině u dětí v návaznosti na jejich specifická vývojová období. Mapovali jsme, co a jak jsou schopné děti v tom kterém věku sdělit a čeho je třeba si všímat. Shrnuli jsme také ochranné faktory, které jim pomáhají krize zvládnout.

Posluchači byli spokojeni především s propojeností získaných poznatků do jejich každodenní praxe. Zaujalo je také pojetí krize jako přirozeného přerodu rodiny do další vývojové etapy. Ocenili možnost položit konkrétní dotazy k případům ze svých pracovišť. Ve zpětné vazbě se objevovala potřeba dostat další detailnější informace k bodům jako traumatizace dětí nebo ukázky technik práce s rodinami v krizi, na něž snad bude časový prostor při další příležitosti.

Zájem o danou problematiku, společné nahlížení na rodinu, která si zaslouží respekt, a na dítě, které by mělo být v prvním místě, napomohlo inspirativní diskusi přítomných.

Workshop - určeno pro absolventy akreditovaného programu My Backpack (příklady dobré praxe, podněty pro další práci s metodou, prostor pro supervizní setkání).

Vytváříme léčivé příběhy

Lektorky Mgr. Taťána Šimečková, Mgr. Gabriela Vykypělová

Nejenom my si myslíme, že to má smysl.

„Hledání smyslu a smysluplnosti života je primárním motivem lidského chování. Tato potřeba – stejně jako jiné potřeby – může být uspokojena nebo neuspokojena.“ Abraham Maslow

V procesu vytváření příběhů dítě rozpoznává a prozkoumává v dobrém a podpůrném vztahu bolest, kterou mu traumatické události způsobily, a tím, že vypráví svůj příběh, daří se mu postupně integrovat vlastní zkušenost a oddělit trauma od ostatních dobrých zkušeností.

Díky setkání s vaší praxí nám připadá důležité poznamenat, že v přístupu k dítěti při práci s metodou My Backpack necháváme zaznít „hlas“ dítěte, jeho představy a fantazie. Často se jedná o jazyk metafor a emocí, které promlouvají a ožívují jednotlivé charaktery a postavy v příběhu. Chceme zdůraznit, že metoda nemá sloužit a neslouží jako diagnostický nástroj. Metoda nás učí respektovat tempo dítěte, pojmenovat jeho emoce, zařadit jeho zkušenosti a vzpomínky pokud možno správně v prostoru a čase. Někdy se děti potřebují zastavit na určitém pro ně důležitém bodě. V té chvíli to pro nás, jako pro průvodce dítěte, nemusí být plně srozumitelné, ale vyplácí se počkat, zůstat s dítětem a podpořit je, nehledat pro ně rychlá řešení. Tady a teď v práci s vámi je již dítě v bezpečí a může si dovolit opět něco cítit. Už to, že s Vámi své emoce sdílí, je velký kus práce.

Rádi bychom Vás podpořili v práci s metodou a těšíme se na setkání s dalšími, kdo si metodu plánují osvojit.

TRIADA – Poradenské centrum, z.ú.
nositel licence pro šíření metody

NABÍZÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

MY BACKPACK

Akreditovaný vzdělávací program MPSV ČR č. 2015/0023-PC/SP

Program je určen zejména pro sociální pracovníky v oblasti náhradní rodinné péče, pro pracovníky doprovodných organizací, pro psychology a další profesionály pracující s dětmi v oblasti náhradní rodinné péče

Metoda My Backpack byla vyvinuta v Holandsku a pomáhá dospělým mluvit s dětmi o těžkých tématech, jakými jsou například okolnosti a důvody jejich odchodu z rodiny do dětského domova nebo do pěstounské péče. Metoda pracuje s událostmi v průběhu přechodu dítěte z původní rodiny do náhradní rodinné péče a zaměřuje se na důvody a okolnosti vlastního procesu přemístění dítěte. Děti tímto událostem často dobře nerozumí. Příběh My Backpack nabízí dětem strukturu, díky které mohou o svém příchodu do náhradní rodiny mluvit mnohem otevřeněji, a mohou tak i lépe přijmout a pochopit, proč se ocitli v pěstounské péči nebo v dětském domově.

Metoda pomáhá dospělým pochopit, jak děti události kolem přemístění prožívaly, přijmout jejich chování v té době a skutečně naslouchat jejich potřebám. Metoda přispívá k prevenci posttraumatické stresové poruchy dětí umístěných mimo vlastní rodinu.

Rozsah vzdělávacího programu - 24 hodin, rozdělených do dvou setkání v rozsahu 16 a 8 výukových hodin

Termín 2018:	čtvrtek a pátek	8. – 9. 2. 2018	úvodní setkání
	pátek	13. 4. 2018	závěr

Podle zájmu připravujeme termín říjen – prosinec.

Lektorky: Mgr. Taťána Šimečková, Mgr. Gabriela Vykypělová

Vzdělávací program My Backpack obsahuje praktický nácvik s materiály My Backpack – počítačovým programem, maňásky, emočními kartami a knížkou dítěte. Součástí kurzu jsou také vzdělávací bloky k tématu poruch vztahové vazby, traumatu v životě dítěte a jeho důsledky a dokument o práci s metodou. Dále se kurz věnuje také praktickému nácviku komunikace s dítětem a jejím specifikům. Sebezkušenostní techniky v programu přispívají k rozvoji empatie a vnímavosti v práci s traumatizovanými dětmi. Práce s metodou My Backpack přináší také podněty pro tvorbu a aktualizaci individuálního plánu ochrany dítěte.

Cena vzdělávacího programu: 4800,-Kč

(zahrnuje 24 výukových hodin, počítačový program včetně osvědčení o jeho používání, loutku od certifikovaného výrobce dětských hraček, emoční karty a výukové materiály včetně průvodce metodou).

Akreditace MPSV ČR č. 2015/0023-PC/SP

Místo konání

TRIADA – Poradenské centrum
Orlí 20, Brno

Vzdělávací programy jsou úzce provázány s dlouhodobým praktickým působením lektorů na poli náhradní rodinné péče (v oblasti vzdělávání i odborného poradenství) a v oblasti práce s rodinou ohroženého dítěte. Jsou vedeny interaktivní zážitkovou formou s aktivním zapojením každého účastníka. Odborným garantem vzdělávacích programů je ředitelka TRIADA – Poradenské centrum PhDr. Eva Rotreklová.

Počet účastníků ve skupině je omezen, v případě zájmu nás prosím kontaktujte prostřednictvím elektronické pošty vzdelavani@triada-centrum.cz. Na výše uvedenou emailovou adresu, případně na tel. číslo 774 225 665 můžete směřovat také jakékoli Vaše dotazy ohledně vzdělávacích programů. Bližší informace o organizaci TRIADA – Poradenské centrum naleznete na www.triada-centrum.cz. Aktuality též na www.mybackpack.cz

Mgr. Viktor Janč
vzdelavani@triada-centrum.cz
mobil: 774 225 665

Informace o terapeutické knize „Honzík a zlobivé hovínko“

Autoři Gabriela Vykypělová, Taťána Šimečková

Ilustrace Martina Jajcajová

Cílovou skupinou jsou děti, které mají obtíže s vyprazdňováním (zácpa, zadržování stolice, enkopréza) a jejím nácvikem.

Kniha se může stát pomocníkem i pro ty, kdo přicházejí do kontaktu s dětmi s tímto specifickým a často zahanbujícím problémem. Jsou to tedy především rodiče, mohou to být pediatři, gastroenterologové, psychiatři, psychologové, psychotherapeuti, speciální pedagogové a další z řad odborníků, kteří se podílejí na řešení těchto obtíží. Kniha vybízí k opakovanému čtení a sdílení společně s dítětem.

Již samotný název naznačuje vlastní zaměření knihy. Jedná se o obrázkovou knihu, ve které text

spíše podtrhuje obrazové sdělení. Obrázky slouží jako prostředek k vytvoření prostoru na komunikaci a vytváří bezpečí pro sdílení tak náročného tématu. Tyto dětské problémy vedou velmi často k bolesti, strachu a odmítání použít nočník či toaletu. Tím se vytváří bludný kruh, který vede k zadržování stolice v rektu a to v důsledku může být doprovázeno i enkoprézou. Kniha vybízí k opakovanému čtení a sdílení. Cílem je pochopení a uchopení problému formou dětského projevu. Hlavním hrdinou příběhu je Honzík, jeho věrná kamarádka kočička Frída a zlobivé hovínko, s kterým společně bojují. To dokáže být pěkně záluďné a škodolibé a někdy si ani neuvědomuje, jaké problémy Honzíkovi působí. Kočička Frída však Honzíkovým problémům dobře rozumí, protože ani ona vždy nestihne doběhnout na svoji toaletu. Velkou oporou je pro Honzíka jeho moudrá babička Kamila, která mu vše srozumitelně vysvětluje a naučí jej, jak s problémem bojovat. Součástí knihy jsou i pracovní listy pro děti a komentář pro rodiče.

Knihu je možné objednat na webových stránkách www.studijniliteratura.cz

TRIADA – Poradenské centrum, z.ú.
Orlí 20, 602 00 Brno, IČ: 266 47 486
Tel.: 774 409 909, 774 909 130
www.triada-centrum.cz